

DE EFFECTIVITEIT VAN EEN BREDE SCHOOLPROFIEL

Een opvang- of kansenprofiel bij samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige
hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit het eind van de vorige eeuw
van een grote Nederlandse gemeente

A. W. Duit (3090469)

Masterthesis Onderwijskunde

Universiteit Utrecht, juli 2009

Begeleider: dr. F. J. Prins

Tweede beoordelaar: drs. D. Vlaanderen

SAMENVATTING

In deze kwalitatieve meervoudige casestudie werd bij twee brede scholen getoetst of het gekozen startprofiel voldoende effectief was voor de brede school. Het betrof een brede school uit Almere met een kansenprofiel (bij een laagopgeleide wijkpopulatie) en een brede school uit Apeldoorn met een opvangprofiel (bij een hoger opgeleide wijkpopulatie). Bij beide brede scholen was er sprake van een samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit het eind van de vorige eeuw van een grote Nederlandse gemeente. Er werden negentien halfgestructureerde interviews afgenomen, negen in Almere en tien in Apeldoorn. Respondenten waren diverse professionele en andere betrokkenen. In Almere was de brede school effectief voor de context, maar niet qua profiel. In Apeldoorn was het effect tegenovergesteld. Het bleek dat de doelgerichte samenwerking de brede school in Almere tot een succes maakte, maar in Apeldoorn ontbrak deze doelgerichtheid. Het onderzoek bevestigde dat het gekozen profiel onvoldoende effectief was (voor de context van de brede school en/of qua profiel) en vanaf de start elementen uit andere profielen werden toegevoegd.

PROBLEEMSTELLING

Door de eeuwen heen verandert de maatschappij en het onderwijs verandert mee. Met de komst van industrie ontstond efficiënt gestandaardiseerd onderwijs. Aan grote groepen mensen werd dezelfde leerstof in dezelfde tijd aangeboden. In de huidige informatiemaatschappij moet snel en adequaat worden gereageerd op behoeften van klanten. Die klantgerichtheid vraagt van onderwijs een constructivistische leervisie gericht op kennisconstructie, een holistische procesbenadering met aandacht voor kwaliteit, diversiteit, netwerken, autonomie, coöperatieve relaties, gezamenlijk beslissen, initiatief nemen en samenwerking in teamverband (Reigeluth, 1999).

De Nederlandse overheid stimuleert samenwerking van onderwijs, kinderopvang en andere betrokkenen om te komen tot brede scholen. Scholen krijgen een bredere functie dan het geven van onderwijs, gericht op de totale ontwikkeling van kinderen als voorbereiding op maatschappelijk functioneren. Door het streven naar gelijke kansen ontstonden de eerste brede scholen in achterstandswijken met als doel kansen te creëren ter bestrijding van onderwijsachterstand. Met de groei van brede scholen kwam er een naast dit kansenprofiel een breder aanbod met bijbehorende profielen. Opvangprofiel is gericht op kinderopvang; verrijkingprofiel op brede ontwikkeling met culturele en sportieve activiteiten; zorgprofiel op zorgverbreding en wijkprofiel op de brede school als basisvoorziening in de wijk (Kruiter, Oomen, van der Grinten, Dubbelman & Zuidam, 2007).

De brede school is een uitingsvorm van de veranderende maatschappij en het is een uitdaging om een passend profiel te vinden bij een concrete context. In achterstandswijken is hiermee veel ervaring opgedaan, bij

andersoortige wijken minder. Het onderzoeksprobleem is of een kansenprofiel bij een laag opgeleide wijkpopulatie en een opvangprofiel bij een hoger opgeleide wijkpopulatie effectief is als er sprake is van samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit het eind van de vorige eeuw van een grote Nederlandse gemeente. Het onderzoeksdoel is te toetsen of deze profielen in de beschreven context onvoldoende effectief zijn en benodigde elementen uit andere profielen zijn toegevoegd.

THEORETISCHE ACHTERGROND

Verbreiding van scholen

De veranderende maatschappij vraagt om een andere dan de traditionele onderwijsbenadering en verbreding van scholen. Scholen kunnen zich niet meer beperken tot het formele, schoolse leren. De maatschappij wordt meer individualistisch, een afnemend gemeenschapsgevoel is zichtbaar in steden met slaapwijken van werkenden. De natuurlijke omgeving van kinderen om te spelen, verkennen en leren neemt af. Ouders hebben de indruk dat het onveiliger is op straat en spelen gebeurt vaak onder toezicht. Dit spelen behoort tot informeel leren, waarbij gedrag rondom leren wordt geoefend. Het informeel leren ondersteunt formeel leren en levenslang leren in de gemeenschap. Door minder natuurlijke oefenmogelijkheden voor het informele leren wordt tegenwoordig leergedrag vooral op school geoefend. Op leergedrag is behalve het kind ook de maatschappij en school van invloed. De school kan leergedrag gunstig beïnvloeden door aan te sluiten bij familie, maatschappij en gemeenschap (Lewis, 2006). Het blijkt dat de fabrieksmatige onderwijsbenadering uit de vorige eeuw leidt tot verveling bij kinderen en jongeren door gebrek aan de juiste betrokkenheid, integratie en onderwijs (Suárez-Orozco, 2005).

Door de bredere functie verandert de school in een leercentrum van de gemeenschap

Internationaal gezien zijn er verschillende tradities in onderwijs en kinderopvang met als uitersten een sociaal pedagogische en een onderwijsvoorbereidende traditie. Bij de eerste traditie is het doel het stimuleren van een brede ontwikkeling en levenslang leren met als uitgangspunt zelfontdekkend leren. Er is aandacht voor cognitieve ontwikkeling, persoonsgebonden doelen en sociale competenties. Deze holistische visie is zichtbaar in de Scandinavische landen, Duitsland, Frankrijk en Belgisch Vlaanderen. Bij de tweede traditie is het doel de voorbereiding op de latere schoolloopbaan om te komen tot een goed opgeleide bevolking. Veel aandacht gaat uit naar cognitieve ontwikkeling en andere competenties van het schoolse leren. Bij ongelijke kansen door diversiteit wordt gestreefd naar gelijke kansen in bijvoorbeeld de Verenigde Staten, Engeland en Nederland

(Onderwijsraad, 2008).

In de VS is de verbreding van scholen begonnen vanuit achterstandbestrijding door samenwerking van onderwijs, gezondheid en recreatie binnen zogenaamde gemeenschapsscholen. Het is gericht op bevordering van schoolloopbaansucces met voorschoolse programma's, naschoolse activiteiten en verbindingen tussen binnen en buiten schools leren. Belangrijk is betrokkenheid van en samenwerking met ouders. Ook is er aandacht voor veiligheid en binding. Uit evaluatieonderzoek blijkt dat dergelijke brede scholen positief effect hebben op leerlingen, gezinnen, scholen en gemeenschappen. (Emmelot, van der Veen & Ledoux, 2006). De veranderende rol van informele leergemeenschappen is zichtbaar in het onderwijsbeleid. Ook is in het huidige onderwijs levenslang leren belangrijk (Kendall, 2005). Scholen stimuleren levenslang leren, samenwerking en gemeenschap voor zowel educatie als gemeenschapsleven. Door de bredere functie zijn scholen ook buiten traditionele schooltijden open en veranderen in een leercentrum van de gemeenschap (Magolda & Ebben, 2007).

Brede schoolontwikkeling in Nederland heeft niet geleid tot een eenduidig concept

In navolging van de VS is de Nederlandse brede schoolontwikkeling ontstaan vanuit bestrijding van onderwijsachterstand, gericht op ontwikkelingskansen. Kansarme kinderen ontwikkelen zich veelzijdig op persoonlijk en sociaal gebied met de school als centrum voor ontwikkeling in de wijk. Onderwijsverbreding ontstaat door een verlengde schooldag. Kinderen doen vrijwillig buitenschoolse activiteiten met toegevoegde waarde op gebied van sport en cultuur. Dit bevordert zinvolle vrijetijdsbesteding, sociale cohesie en een verbinding tussen het binnen en buiten schoolse leren ter voorbereiding op maatschappelijk functioneren. Voor risicojongeren is aandacht vanuit intergraal jeugdbeleid, waarbij jeugdzorg en onderwijs samenwerken. Tevens wordt tegemoet gekomen aan opvangbehoefte van ouders ter bevordering van vrouwenarbeidsparticipatie met voor-, tussen- en naschoolse opvang (Emmelot et al., 2006).

Deze Nederlandse brede schoolontwikkeling heeft niet geleid tot een eenduidig concept, maar tot diverse doelen, activiteiten en samenwerkingsvormen. Doelen zijn niet expliciet, maar wel op leerling-niveau (onderwijskundig cognitief en sociaal emotioneel), sociaal maatschappelijk en/of oudergericht. Het gaat om ondersteuning van de schoolloopbaan, het welbevinden en zinvolle vrijetijdsbesteding van leerlingen en het betrekken van ouders bij de ontwikkeling door meer te bieden dan vanuit de thuissituatie wordt aangeboden. Het activiteiten aanbod is wel expliciet en gericht op de buurt, opvang, zorg, verlengde schooldag of doorgaande leerlijn. De samenwerking van instellingen rondom kinderen is gericht op inhoud of organisatie (Emmelot & van der Veen, 2003).

Profielen van Nederlandse brede scholen

Bij de start van een brede school wordt een bestaand profiel (kansen, opvang, zorg, wijk of verrijking) gekozen, mede op grond van de wijkpopulatie, dat aansluit bij de gerichtheid van het te ontwikkelen activiteiteenaanbod. (zie tabel 1). Zo past in een achterstandswijk met een laagopgeleide bevolking een profiel gericht op onderwijskansen en in een wijk met hoger opgeleide werkende ouders een opvangprofiel. Na de profielkeuze volgt het ontwikkelen van een gezamenlijke pedagogische visie, een doorgaande lijn in werkwijze en een verankerde samenwerking. Dan wordt het profiel vaak los gelaten om een eigen combinatie vast te stellen met elementen uit diverse profielen (van der Grinten, Walraven, Broekhof, Hoogeveen & Studulski, 2007).

Van de brede scholen vindt 30% het kansensprofiel het best passen bij hun brede school, 27% het verrijkingssprofiel, 20% het wijkprofiel, 12% het zorgprofiel en 12% het opvangprofiel (Kruiter et al. , 2007). Aangezien in de praktijk elementen uit andere profielen worden toegevoegd is dit profiel veelal onvoldoende effectief. Voor deze effectiviteit kan worden gekeken naar het verschil tussen de start (oorspronkelijke situatie met traditionele voorzieningen) en huidige situatie (van der Grinten et al. , 2007). Successen en knelpunten tonen wat goed gaat of verbeterd moet worden, naar de toekomst toe wordt met ambities de ideale situatie beschreven (Kruiter et al. , 2007). De profielbeschrijvingen van Kruiter en collega's (2007), van der Grinten en collega's (2007) en de Onderwijsraad (2008) zijn samengevat in tabel 1.

Tabel 1. Samenvattende omschrijving van brede schoolprofielen

Profiel	Gericht op	Actie	Activiteitvoorbeelden
Kansen	Gelijke onderwijskansen	Onderwijskansen creëren en achterstand bestrijden	Huiswerkklas en voorschool
Verrijking	Brede ontwikkeling	Verrijkende sociale, culturele of sportieve activiteiten door buitenschoolse instellingen	Via een sportvereniging of muziekschool
Wijk	Bevordering van sociale cohesie	Voorzieningen voor de buurt in een buitenwijk of landelijk gebied	Cursus voor de buurt en buurttheater
Zorg	Zorgverbreding rondom kinderen	Kind en oudergerichte zorg en hulpverlening	Ontbijtproject en opvoedingsondersteuning
Opvang	Combineren van arbeid en zorg	Kinderopvang	Dagarrangement en opvang tijdens kantooruren

Effecten van brede scholen

Effecten van brede scholen zijn door de profielgerichtheid zichtbaar in de output, outcome en impact van activiteiten. Output is hoeveel gebruik er wordt gemaakt van het activiteiteenaanbod; outcome de bereikte ervaring en niveau (van kinderen, ouders en de wijk) en impact de maatschappelijke veranderingen op lange termijn (van der Grinten et al. , 2007). Het rendement is te meten bij duidelijke ambities, maar vaak ontbreekt dit. Effecten zijn zichtbaar, maar moeilijk aantoonbaar door vage, abstracte doelen. (Kruiter et al. , 2007).

Wel kan het profiel dienen als uitgangspunt. Bij kansenprofiel kan worden gekeken naar toenemende deelname aan voorschoolse educatie (output); verbeterde leerprestaties, vervolgonderwijs en verminderde schooluitval (outcome) en hoger opgeleide populatie (impact). Bij opvangprofiel naar toenemend gebruik van kinderopvang (output); toenemende arbeidsparticipatie (outcome) en verandering van het Nederlandse model van anderhalf verdieners (impact). De maatschappelijke kosten-batenanalyse van de Blaay, van Leijenhorst, El Khetabi, van der Grinten, Marlet en Larsen (2007) noemt als rendement van brede scholen directe, indirecte en externe effecten. Zoals bevordering van ontwikkeling en verminderde schooluitval (direct effect); opvang via dagarrangementen (indirect effect) en minder jeugdcriminaliteit en overlast (extern effect). Ontwikkelingskansen bevorderen leerprestaties, opvang bevordert arbeidsparticipatie en een gevarieerd activiteiteenaanbod met langere schooltijden en minder schooluitval bevordert minder overlast van hangjongeren (de Blaay et al. , 2007). Via externe effecten kan het effect van de brede school op de omgeving of context worden gemeten.

Volgens maatschappelijke kosten -batenanalyse (2007) is de brede school maatschappelijk rendabel. Direct effect (bij kinderen) is betere onderwijsprestaties met grotere kansen op de arbeidsmarkt; indirect effect (bij ouders) ontwikkeling van oudervaardigheden en extern effect (bij de wijk) meer veiligheid en leefbaarheid. Het grootste effect is in achterstandswijken, vooral bij samenwerking met voortgezet onderwijs en vanuit een Multi Functionele Accommodatie (MFA) met ongeveer duizend leerlingen. Hierbij zijn instellingen gehuisvest onder een gezamenlijk dak. Bij een netwerkconstructie met meer gebouwen is dat niet zo, maar ook daarbij is in achterstandswijken het effect groter dan in niet-achterstandswijken (de Blaay et al. , 2007).

Samenwerking bij brede scholen en de rol van de gemeente

Bij brede scholen is samenwerking in achterstandswijken gericht op onderwijskansen, in niet-achterstandswijken vaak op kinderopvang (de Blaay et al. , 2007). De samenwerking gebeurt vanuit meer gebouwen of een MFA. Het is een samenhangend netwerk van voorzieningen voor kinderen, ouders en buurt met de school als middelpunt. Betrokken scholen werken structureel samen met instellingen voor opvang, welzijn, zorg, cultuur of

sport (van der Grinten et al. , 2007).

De gemeente is verantwoordelijk voor ontwikkeling van brede scholen namens de nationale overheid en kan buurtbehoefte en bijbehorende benodigdheden onderkennen. Maatschappelijke instellingen kunnen zo effectiever omgaan met huidige problemen (Kruiter, 2002). Gemeentelijke doelen zijn het bevorderen van ontwikkelingskansen, samenwerking van organisaties, sociale cohesie, ouderbetrokkenheid en het combineren van arbeid en zorg. Aanleidingen zijn ontwikkelingskansen van kinderen, nieuwe huisvesting, maatschappelijke ontwikkeling, samenwerking van professionals en de veranderende schoolrol. De gemeentelijke rol is faciliteren, regisseren, financieren, coördineren en/of initiëren. (Kruiter et al. , 2007).

Grote gemeenten met veel jongeren en de omgang met hangjongeren

Hoe meer jongeren een gemeentepopulatie bevat hoe groter de kans is op hangjongeren. De tien gemeenten met de meeste jongeren (en nieuwbouwwijken uit het eind van de vorige eeuw) zijn te zien in tabel 2 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2007). Een grote gemeente heeft meer dan honderdduizend inwoners (Kruiter et al. , 2007). Zo heeft Almere 183.270 inwoners, Apeldoorn 151.534 inwoners (CBS, 2008).

Bij hangjongeren is er geen eenduidig concept. Het betreft verschillende soorten jongeren, variërend in etniciteit, sekse, sociaal -economische klasse, leeftijd en woonplaats. Redenen om te hangen zijn verveling, ontbinding en het zoeken naar steun, ontspanning en identiteit. Het gedrag varieert van onschuldig flaneren en baldadig schofferen tot ernstige vormen van criminaliteit. Niet alle hangjongeren geven overlast en problemen zijn meestal tijdelijk. Het rondhangen gaat soms gepaard met problemen op school of op de arbeidsmarkt. Ook speelt de omgeving een rol. Het wordt aanbevolen jongeren ruimte te geven voor flaneren en wellevendheid te tonen, maar grenzen te stellen aan onacceptabel gedrag en op te komen voor eigen belang. Belangrijk is dat jongeren participeren, genoeg vrijheid hebben en worden ondersteund, maar gestraft als zij zich misdragen. Hangjongerenbeleid dient ondersteunend en corrigerend te zijn met interventies gericht op jongeren en de omgeving met als betrokkenen de gemeente, politie, jongeren en de omgeving, waartoe een brede school kan behoren (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2008).

Tabel 2. Nederlandse gemeenten met het grootste percentage nul tot veertien jarigen

Gemeente	Percentage	Gemeente	Percentage	Gemeente	Percentage
Almere	22.8%	Ede	20.2%	Zoetermeer	18.2%
Amersfoort	20.9%	Zwolle	18.5%	Dordrecht	18.1%
Haarlemmermeer	20.5%	Zaanstad	18.2%	Apeldoorn	17.9%
				Den Haag	17.5%

Vraagstelling, onderzoeksvragen en hypothese

Op grond van de probleemstelling en theoretische achtergrond is de vraagstelling:

Is een kansenprofiel bij een laag opgeleide wijkpopulatie en een opvangprofiel bij een hoger opgeleide wijkpopulatie voldoende effectief voor een brede school als er sprake is van een samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit de laatste decennia van de twintigste eeuw van een grote Nederlandse gemeente?

De bijbehorende onderzoeksvragen zijn:

- 1 Is een kansenprofiel bij een laag opgeleide wijkpopulatie voldoende effectief als er sprake is van een samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit de laatste decennia van de twintigste eeuw van een grote Nederlandse gemeente?
- 2 Is een opvangprofiel bij een midden tot hoog opgeleide wijkpopulatie voldoende effectief als er sprake is van samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit de laatste decennia van de twintigste eeuw van een grote Nederlandse gemeente?
- 3 Zijn in beide situaties elementen uit andere profielen aan het profiel toegevoegd?

Volgens van der Grinten en collega's (2007) start een brede school met een bepaald profiel en worden, na de ontwikkeling van een gezamenlijke visie, gewenste elementen uit andere profielen toegevoegd. Het startprofiel is in de praktijk vaak onvoldoende passend bij de situatie. Door het verschil tussen de start, huidige en ideale situatie gericht op de output, outcome en impact te inventariseren wordt de effectiviteit zichtbaar met directe en indirecte effecten van profielkenmerken en externe effecten van contextkenmerken. Daarbij is de hypothese:

De profielen zijn onvoldoende effectief en benodigde elementen uit andere profielen zijn toegevoegd om zo een uniek profiel passend bij de specifieke context te creëren.

Via interviews met diverse betrokkenen wordt getoetst of in de drie situaties de brede school met een laag of juist hoger opgeleide wijkpopulatie toereikend is voor de contextkenmerken samenwerking vanuit meer gebouwen, hangjongeren en nieuwbouwwijk. Ook wordt getoetst op welk profielkenmerk (kansen, verrijking, opvang, zorg of wijk) de brede schoolactiviteiten zijn gericht. Indien bij desbetreffende brede school alleen variabelen vanuit het gekozen profiel en de contextvariabelen toereikend zijn is het gekozen profiel passend bij de context.

Wetenschappelijk belang

Over onderwijs en kinderopvang is literatuur in wetenschappelijke tijdschriften aanwezig, hetzelfde geldt voor de internationale verbreding van scholen. Maar publicaties over praktijkonderzoek naar Nederlandse brede

schoolontwikkeling is vooral te vinden op websites als www.bredeschool.nl (2008). Die ontwikkeling en publicatie hierover wordt gestimuleerd door de overheid vanwege het maatschappelijke belang. Het is van wetenschappelijk belang om vanuit wetenschappelijk perspectief te onderzoeken of een Nederlandse brede schoolprofiel voldoende effectief is voor de context uit de vraagstelling om theorie en praktijk te verbinden.

Maatschappelijk belang

In Nederland is de brede schoolontwikkeling gestart in achterstandswijken om kansen te bevorderen. Maar de noodzaak voor scholen om te verbreden naar informeel leren door maatschappelijke veranderingen beperkt zich niet tot achterstandsbestrijding. Daarom is van maatschappelijk belang voor betrokkenen van brede scholen om bij lage en hoger opgeleide populatie te onderzoeken of een profiel effectief is voor een specifieke context.

METHODE

Onderzoeksgroep

Tot de onderzoeksgroep behoorden brede scholen, die een aantal jaren geleden waren ontwikkeld bij een laag of juist hoger opgeleide wijkpopulatie. Ook was er sprake van samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezigheid van hangjongeren in de wijk. Verder was de wijk van de brede school gebouwd in de laatste decennia van de twintigste eeuw en behoorde tot een grote Nederlandse gemeente.

Het onderzoek betrof een brede school in Almere en in Apeldoorn, een selecte beschikbare steekproef met enerzijds een laag en anderzijds een hoger opgeleide wijkpopulatie. Bij de selectie was uitgangspunt het overzicht van Nederlandse gemeenten met het grootste percentage jongeren tot 14 jaar (CBS, 2007). Hierbij zaten grote gemeenten met ontwikkelde brede scholen in wijken uit het eind van de vorige eeuw. Via het *Overzicht brede scholen* (2008) was als eerste Almere (23% jongeren) geselecteerd als grote gemeente gebouwd aan het eind van de vorige eeuw met ontwikkelde brede scholen. Daarna Apeldoorn (18% jongeren) met ontwikkelde brede scholen in nieuwbouwwijken. In Almere was een brede school met de beschreven contextkenmerken gestart vanuit een kansenprofiel bij een laag opgeleide wijkpopulatie, in Apeldoorn vanuit een opvangprofiel bij een hoger opgeleide bevolking. Beiden behoorden tot de tien gemeenten met de meeste jongeren (zie tabel 2). Na overleg met de coördinatoren van genoemde brede scholen vond het onderzoek plaats met de coördinatoren als contactpersoon.

Onderzoeksdesign

Het onderzoek was een eenmalige kwalitatieve meervoudige casestudie bij een brede school in Almere en in Apeldoorn met negentien halfgestructureerde interviews (9 interviews in Almere, 10 interviews in Apeldoorn). Hierbij lagen interviewvragen en antwoorden niet vast, maar de onderwerpen wel (Baarda, de Goede & van der Meer-Middelburg, 1996). Datatriangulatie vond plaats door diverse betrokkenen te interviewen (Baarda, de Goede & Teunissen, 2005). Betrokkenen bij een brede school waren personeel, kinderen, ouders, buurt en gemeente; bij hangjongeren de gemeente, politie, jongeren en de omgeving. Daarom werden interviews gehouden met de brede schoolcoördinatoren, brede schoolmedewerkers, schooldirecteuren, kinderen, ouders, buurtbewoners, jongeren (en een jongerenwerker), politie en gemeente. Indien mogelijk waren respondenten meerdere jaren betrokken bij de brede school en werd een groepsinterview gehouden met twee of drie in plaats van een respondent (Robson, 2005). Aanvullende data werd verzameld met hulp van betrokkenen gericht op directe, indirecte en externe effecten.

Beschrijving van de instrumentatie

Tijdens de interviews werd aan respondenten gevraagd naar brede schoolindicatoren voor de profielkenmerken en contextkenmerken bij de dimensies start, huidige en ideale situatie. Bij genoemde indicatoren werd gevraagd naar de effecten (output, outcome en impact), redenen en meningen. De gestructureerde open vragen werden aan de hand van een topiclijst gesteld. Naar aanleiding van een proefinterview met een brede schoolcoördinator uit Amersfoort werden ook verbeterpunten en successen geïnventariseerd (Baarda, de Goede & Kalmijn, 2000).

Onderzoeksprocedure

Het onderzoek duurde van november 2008 tot juli 2009, de interviews waren in februari 2009. In Almere werden negen interviews afgenomen (zie tabel 3). Respondenten (2 mannen, 8 vrouwen) varieerden in leeftijd van 12 tot 64 jaar. De stedelijke brede schoolconsulent was op advies van de coördinator het alternatief voor een gemeentemedewerker, omdat de consulent namens de gemeente brede scholen ondersteunde bij inhoudelijke samenwerking. In Apeldoorn waren tien interviews afgenomen (zie tabel 4). Respondenten (10 mannen, 6 vrouwen) varieerden in leeftijd van 8 tot 70 jaar. Het kind uit groep 5 was het alternatief voor kinderen uit groep 8, omdat deze kinderen niet naar de interviewafspraken kwamen. De ouders van jongeren waren als buurtbewoner geïnterviewd, deze omschrijving werd veranderd om beter aan te sluiten bij deze respondenten. Bij de jongeren was een jongerenwerker ter ondersteuning. Respondenten werden in overleg met de contactpersoon geselecteerd.

Tabel 3. Algemene kenmerken van de respondenten bij de brede school in Almere

<i>Respondent</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Betrokken bij</i>
1 Brede schoolcoördinator	vrouw	53 jaar	de brede school vanaf de start (6 jaar) en het activiteitencentrum 26 jaar
2 Pedagogisch medewerker	vrouw	20 jaar	de brede school ruim 1.5 jaar
3 Schooldirecteur	man	54 jaar	de brede school vanaf de start (6 jaar)
4 Twee kinderen uit groep 8	vrouwen	12 jaar	de brede school 2 jaar en nog geen jaar
5 Ouder	vrouw	24 jaar	de brede school een jaar
6 Jongere	vrouw	15 jaar	de brede school 8 weken als stagiaire
7 Buurtbewoner	vrouw	63 jaar	de brede school 4 jaar en de wijk 17 á 18 jaar
8 Wijkagent	man	56 jaar	de brede school 3 á 4 jaar en de wijk 5 jaar
9 Stedelijke consulent	vrouw	42 jaar	de brede school bij de start een half jaar als coördinator, sinds 2 jaar als stedelijke consulent

Tabel 4. Algemene kenmerken van de respondenten bij de brede school in Apeldoorn

<i>Respondent</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Betrokken bij</i>
1 Brede schoolcoördinator	man	59 jaar	de brede school 1 jaar en de gemeente 24 jaar
2 Pedagogisch medewerker	vrouw	25 jaar	de brede school 1.5 jaar
3 Schooldirecteur	man	51 jaar	de brede school vanaf de start (10 jaar)
4 Kind uit groep 5	man	8 jaar	de brede school 5 jaar
5 Twee ouders van kinderen	man, vrouw	36 en 41 jaar	de brede school 3 en 5 jaar
6 Drie jongeren en een jongerenwerker	vrouw, 2 mannen man	14 jaar en 33 jaar	de wijk 14 jaar de brede school 1 jaar en de wijk 6 jaar
7 Twee ouders van jongeren	vrouw, vrouw	40 en 43 jaar	de wijk 40 en 15 jaar
8 Twee buurtbewoners	man, vrouw	69 en 38 jaar	de wijk 17 en 10 jaar
9 Wijkagent	man	51 jaar	de wijk 5 jaar
10 Stadsdeelmanager	man	51 jaar	de wijk 2.5 jaar en de gemeente 7 jaar

Data-analyse

Bij de opgenomen en uitgetypte interviews werd via een iteratief proces data geanalyseerd. Gevonden indicatoren werden gelabeld naar profiel- of contextkenmerk en in een coderingschema genoteerd per dimensie (start, huidige of ideale situatie) met vermelde reden, mening en effecten. Dankzij kenmerkende omschrijvingen bleef de rijkheid van de kwalitatieve data zichtbaar. Bij het coderen werd gescoord of de respondent negatief (score 1), neutraal (score 2) of positief (score 3) was over genoemde indicatoren met betrekking tot de dimensies. Score 2a betekende dat de respondent niet positief of negatief was, score 2b zowel positief als negatief. Per brede school werden coderingsschema's samengevoegd tot een overzichtschema en interviews nader geanalyseerd. Bij

het axiaal coderen was sprake van beschrijvende en causale procesanalyse (Baarda et al. , 2005).

Vanwege de betrouwbaarheid werd met een tweede beoordelaar gestreefd naar intersubjectiviteit om onderzoeksresultaten zo onafhankelijk mogelijk van de beoordelaar te maken. Afwijkende beoordelingen werden bijgesteld met gemeenschappelijke gevonden oplossingen tot analyse en codering van beide beoordelaars leidde tot overeenkomstige onderzoeksresultaten (Baarda et al. , 2005). De mate waarin beoordelingen van beide beoordelaars overeenstemden werd gemeten met Cohen's kappa (K). Uitstekend was $K > .75$; goed $.6 > K > .75$ en redelijk $.4 > K > .6$ (Robson, 2002). Er werd gekozen voor een gewogen Cohen's kappa (K_w), omdat het ging om ordinaal meetniveau (respondenten lieten zich in bepaalde mate positief uit over indicatoren). Beoordelaars die een indicator scoorden als neutraal en positief stemden meer overeen dan negatief en positief, de gewogen kappa hield rekening met deze partiele overeenstemming.

Voor de betrouwbaarheid werd allereerst het gedecodeerde proefinterview en eerste interview gezamenlijk geanalyseerd. Om aan te sluiten bij interviewresultaten werd niet meer per dimensie (start, huidige en ideale situatie) indicatoren geïnventariseerd, maar per indicator de dimensies en benoemde verbeterpunten /successen in het coderingsschema genoteerd. Daarna werd het tweede en vierde interview door beide beoordelaars onafhankelijk van elkaar gedecodeerd en gescoord. Inhoudelijk werden dezelfde indicatoren, effecten, redenen en meningen gevonden met soms verschillende woordkeuze en woordvolgorde. De eerste beoordelaar benoemde per interview een of twee indicatoren meer en bij de tweede beoordelaar had de ideale situatie steeds score 3. Bij het tweede interview was $K_w .78$, bij het vierde interview $K_w .85$ voor de start en huidige situatie. Maar bij de ideale situatie werden soms nadelen genoemd (score 2). Daarom werd nog een interview onafhankelijk van elkaar beoordeeld. Bij het derde interview was $K_w .64$ voor de start, huidige en ideale situatie. Volgens beide beoordelaars was de interbetrouwbaarheid afdoende afgehandeld.

RESULTATEN

De brede school in Almere

Startsituatie

De brede school in Almere startte in 2002 als samenwerkingsverband van drie basisscholen, een school voor Voortgezet Onderwijs (VO) en een welzijnsorganisatie. De scholen lagen rondom een activiteitencentrum met daarin de welzijnsorganisatie, een peuterspeelzaal en andere huurders. Brede schoolactiviteiten werden vanuit deze MFA als middelpunt van de wijk georganiseerd. Qua contextkenmerken werd de *samenwerking* vanuit meer gebouwen als los zand ervaren (zie tabel 5). Negatief hierover waren de coördinator, schooldirecteur en

stedelijke consulent (toenmalige coördinator). Betrokkenen moesten wennen aan de brede school, personeel zag beren op de weg en diverse belangen vroegen om discussie over de meerwaarde. Over *hangjongeren* meldten de coördinator en directeur neutraal dat ze aanwezig waren. Rondhangen mocht, volgens de coördinator, mits het geen overlast gaf. Volgens de directeur was er vandalisme. De buurtbewoner benoemde geluidsoverlast en geweld bij de horecaboulevard. Over de *nieuwbouwwijk* zei de directeur neutraal dat de oorspronkelijke middenklasse was vertrokken naar omliggende mooiere wijken, daardoor was de wijk van sociaal lagere klasse.

Bij de profielkenmerken bleek dat het startprofiel een kansenprofiel was om kinderen in achterstandsituatie kansen te geven. Behalve kansenactiviteiten waren er activiteiten gericht op verrijking, zorg en wijk en na een periode ook opvangactiviteiten (zie tabel 5).

Gericht op *kansen* waren Voor en Vroegschoolse Educatie en naar VVE toeleidende activiteiten als Samen spelen, samen taal. Daarbij speelden kinderen en ouders samen onder begeleiding om het Nederlands spreken te stimuleren. Respondenten die dit noemden waren positief of neutraal. Positief waren de coördinator en buurtbewoner. Volgens de eerste was het nodig, ouders spraken slecht Nederlands en het resultaat was een doorstroom van ongeveer 95% naar VVE. De laatste wist dat het er was en dacht dat buitenlandse vrouwen hierdoor meer contacten kregen en Nederlandse opvoedingszaken leerden als voorlezen en zwemles. De directeur, wijkagent en consulent benoemden ook negatieve aspecten. Volgens de directeur had de brede school

Tabel 5. Indicatoren met het aantal respondentscores voor de start van de brede school in Almere

Context	Aantal respondentscores			Profielen	Aantal respondentscores		
	1	2a*	2b* 3		1	2a*	2b* 3
	Nega tief	Neutr aal	Positief		Nega tief	Neutr aal	Positief
<i>Samenwerking</i>				<i>Kansen</i>			
Als los zand	3			Toeleidende activiteit		3	2
<i>Hangjongeren</i>				VVE bij peuterspeelzaal**	1	1	1
Hangen		2		<i>Opvang</i>			
Overlast	2			Dagarrangement ***			3
<i>Nieuwbouwwijk</i>				<i>Verrijking</i>			
Sociaal lagere klasse		1		Kunstzinnig onder en na school		2	3
				Naschoolse sportactiviteit		2	
				<i>Zorg</i>			
				Buurtnetwerk			3
				<i>Wijk</i>			
				In het centrum	2		n = 9

Toelichting: * Score 2a betekent niet positief of negatief en score 2 b zowel positief als negatief

Voor en Vroegschoolse Educatie *Dagarrangement was er niet direct vanaf de start

geen invloed op schoolresultaten. Wel zaten leerlingen na 2 jaar VO op dezelfde plek als het schooladvies. Volgens de consulent was de activiteit afhankelijk van goed personeel en was er meer, maar ongemeten, welbevinden. De wijkagent vertelde dat geen Nederlands spreken leidde tot miscommunicatie en burenruzie, het spreken van Nederlands maakte problemen als mishandeling zichtbaar. De coördinator vond positief bij VVE dat toeleidende activiteiten daadwerkelijk naar VVE toe leidden. De directeur gaf aan dat voor VVE hetzelfde gold als bij toeleidende activiteiten. De consulent stelde neutraal dat nadruk op taal hoorde bij de doelgroep: diverse nationaliteiten die thuis geen Nederlands spreken.

Over *opvang* waren de coördinator, directeur en consulent positief. Om te voorkomen dat kinderen op straat zwierven gingen ze via dagarrangementen vanuit school naar de Huiskamer van het centrum. De coördinator zei dat het vrijwel direct startte, de directeur ruim 3 jaar geleden en de consulent een jaar na de start.

Over activiteiten gericht op *verrijking* waren respondenten neutraal tot positief. Over kunstzinnige activiteiten als schilderen onder en na schooltijd oordeelden de coördinator, buurtbewoner en consulent positief. Vanaf groep 4 waren kinderen bezig met kunst, werkten samen en waren enthousiast. Bij naschoolse activiteiten was meer aanmelding dan aanbod en ouders vonden het leuk dat kinderen het leuk vonden. Het was aansprekend en laagdrempelig op locatie. Neutraal (positief én negatief) waren de medewerker en directeur over kunstzinnige en sportactiviteiten, vanwege de wisselende opkomst en de amateuristische aanpak.

Bij *zorg* was het buurtnetwerk positief volgens de coördinator, directeur en wijkagent. Het mocht van de gemeente als preventief signaleringsnetwerk blijven bestaan. Brede schoolpartners overlegden er met anderen (politie, wijkverpleging en wijk scholen) over kinderen, thuissituaties en mogelijk zorg.

Alleen over *wijk* gerichte activiteiten waren enkel negatieve opmerkingen. De coördinator beschreef een afnemend gebruik door buurtbewoners, doordat mensen gingen werken. De buurtbewoner had door werk geen tijd voor dergelijke activiteiten en kwam pas als oppasoma in aanraking met het centrum.

Kortom, voor alle profielen werden aanvankelijke activiteiten benoemd door meerdere betrokkenen. Activiteiten gericht op kansen, zorg en wijk waren bestaande activiteiten, die waren ondergebracht bij de brede school. Bij de start was het kansenprofiel niet toereikend en er waren elementen uit andere profielen toegevoegd.

Huidige situatie

Het huidige managementteam van de brede school bestond uit de centrummanager en de schooldirecteuren. De manager was ook coördinator en de voorzitter directeur van twee basisscholen, beiden waren respondent. Sinds een jaar was er naast het centrum een playground, ter waarde van 700 000 Euro. Op deze plek voor buitensport

waren dagelijks van 15.00 - 21.00 uur welzijnswerkers en jongerenwerkers vanuit de brede school. In het centrum zat alleen nog de welzijnsorganisatie en de peuterspeelzaal, andere huurders waren vertrokken door uitbreiding van dagarrangementen. Bij de contextkenmerken bleek dat de *samenwerking* een keurmerk had gekregen (zie tabel 6). Positief waren de medewerker, directeur en consulent. De medewerker vond dit beter gaan dankzij overleg met scholen over de behandeling en benaderwijze van kinderen. Volgens de directeur stond het kind en niet de organisatie centraal, daardoor was de samenwerking ontwikkeld tot een kracht. Ook de consulente stelde dat het goed ging. Over het centrum als dé plek voor brede schoolactiviteiten waren vijf positief, een respondent neutraal. Positief waren de medewerker, directeur, ouder, jongere en buurtbewoner. Activiteiten waren overzichtelijk in en rond de MFA met betrokken, herkenbaar personeel. Kinderen van diverse scholen kwamen samen en leerden elkaar kennen. Beneden in het centrum waren oudere kinderen tot 12 jaar, boven de jongere en dit gaf rust. Stagiaires werden ingezet (leerlingen van de VO school en Middelbaar Beroeps Onderwijs). De consulent had een negatief punt: een vaste plek in het centrum voor playground -medewerkers was vanwege

Tabel 6. Indicatoren met het aantal respondentscores voor de huidige brede school in Almere

Aantal respondentscores				Aantal respondentscores					
Context	1	2a*	2b*	3	Context	1	2a*	2b*	3
	Negatief	Neutraal	Positief	Profielen		Negatief	Neutraal	Positief	
<i>Samenwerking</i>				<i>Kansen</i>					
Keurmerk			1	3	Toeleidende activiteit	1		3	1
Het centrum als de brede school				5	VVE bij peuterspeelzaal**	1		2	1
Diverse gebouwen	1			2	Aandacht voor taal bij opvang				3
<i>Hangjongeren</i>				<i>Opvang</i>					
Hangen en overlast	1		1	1	Dagarrangementen			1	8
Overlast bij VO school ***	1		1		<i>Verrijking</i>				
Huisbezoek door agent					Kunstzinnig onder en na school			1	7
Playground			2	6	Na schoolse sportactiviteit			1	6
<i>Nieuwbouwwijk</i>				<i>Zorg</i>					
Een van de oudste wijken	2	2	1		Buurtnetwerk en zorgteam				6
Opvang van de brede school in het centrum met playground			2	6	Opvoedsteun via dagarrangement			2	7
					Oké punt				2
					Methode leefstijl				3
					Stagiaires				3
					<i>Wijk</i>				
					In het centrum				1
					Op de playground			4	5
					In de sporthal				3

Toelichting: *Score 2a betekent niet positief of negatief en score 2b zowel positief als negatief

Voor -en Vroegschoolse Educatie *Voortgezet Onderwijs

werktijden beheertechisch moeilijk. Over de samenwerking vanuit meer gebouwen waren de coördinator en kinderen positief. Betrokkenen werkten samen vanuit de eigen plek en meer gebouwen was prettig. De wijkagent was negatief, schoolgebouwen werden 's avonds niet gebruikt.

Bij *hangjongeren* viel op dat alle respondenten, behalve de ouder, meldden dat rondom de playground het vandalisme nihil was. Volgens de coördinator gaf het hangen daar geen overlast. De playground was ván de jeugd, indien nodig stuurden jongeren elkaar eraf. De medewerker vertelde dat de aanwezige jongerenwerker en verlichting een preventieve werking hadden. De directeur zei dat na het sporten om 21.00 uur jongeren naar huis gingen. Volgens de kinderen werd niemand lastig gevallen, was er geen ruzie of vernieling. De jongere vond de respectvolle omgang goed. Volgens de buurtbewoner was er geen verloedering dankzij toezicht. De wijkagent zei dat door inspraak bij het ontwerp het een ontmoetingsplaats ván de jeugd was geworden. Volgens de consulent werd de jongerenproblematiek in positieve richting geleid en kwamen jongeren er graag. De buurtbewoner en wijkagent hadden ook negatieve punten. Het tijdstip van activiteiten was onduidelijk en in de winter werd de palyground minder gebruikt door weersomstandigheden. Over hangen en overlast in de wijk gaf de ouder als voorbeeld wietrokers in haar portiek. Gelukkig werd de portiek bij renovatie afgesloten, want kinderen moesten er langs naar huis. De jongere was negatief, vanwege dagelijkse overlast in de wijk. Bij ruzie op straat liep ze door om problemen te voorkomen. De buurtbewoner was positief, overlast bij de horecaboulevard was minder geworden door eerdere sluitingstijden en hangjeugd ging op verzoek aan de kant. Over overlast rondom de VO school maakte de jongere (leerling van deze school) negatieve en positieve opmerkingen. Dagelijks werd op afspraak gevochten en gespijbeld om ernaar te kijken. Vanwege gevechten was de sirene van politie en ambulance vaak te horen. Eerst was er elke pauze ruzie, drie pauzes per dag. Dit was minder geworden sinds bij de school een politiewagen voor de deur stond. Volgens deze jongere waren pubers geïrriteerd door het leren en het luisteren naar docenten. Het geweld was niet te stoppen en speelde op iedere VO school. De buurtbewoner was negatief. Bij de VO school was sprake van rommel en vernielingen, als de school ouders er op aansprak klaagden ouders. Over huisbezoeken bij overlast van 8 tot 13 jarigen zei de agent dat ouders na confrontatie met het kindgedrag zich veelal coöperatief opstelden, maar soms onmachtig waren.

Over de huidige *nieuwbouwwijk* waren de coördinator, agent en directeur neutraal. Negatief waren de buurtbewoner en consulent. Volgens de coördinator en de agent was de wijk ooit nieuw, maar werd het nu gerenoveerd. De directeur zei dat de lagere sociale klasse van de wijk de drijfveer voor de brede school was om achterstandskinderen kansen te bieden. Volgens de buurtbewoner kon vernieling bij schoolgebouwen (uit het zicht van huizen) ongezien gebeuren. De consulent vond het geen echte nieuwbouwwijk. Ook werd de brede

schoolopvang benoemd. Positief waren de coördinator, medewerker, ouder, kinderen, buurtbewoner en wijkagent. Door de opvang was het centrum een ontmoetingsplek, gaf samenhang en veiligheid in de wijk. Wijkkinderen leerden elkaar kennen en leerden een respectvolle omgang met elkaar. De jongere noemde ook een negatief punt: ondanks deze omgang bij de opvang was er in de wijk en op de VO school geweld. Maar de brede schoolopvang in de MFA, los van de scholen en met playground was een voorbeeld voor elders.

Bij de profielkenmerken bleek dat het brede schooldoel (kinderen in achterstandsituatie kansen geven) paste bij het kansenprofiel. Behalve kansenactiviteiten waren er ook andere profielactiviteiten (zie tabel 6). De coördinator was negatief over de kansenactiviteiten, niemand was negatief over andere profielactiviteiten.

Gericht op *kansen* waren VVE en activiteiten als Samen spelen, samen taal. Over toeleidende activiteiten was de coördinator negatief. Door afnemend gebruik was er minder doorstroom naar VVE. De medewerker, directeur, agent en consulent waren positief en negatief. Na stimulering van de begeleidster spraken ouders Nederlands. Islamitische vrouwen durfden niet alleen, maar wel samen en het was een goede voorbereiding op VVE. De directeur, agent en consulent benoemden dezelfde argumenten als bij de startsituatie. Dit gold ook voor het negatieve oordeel van de buurtbewoner. Over VVE was de coördinator negatief door het zorgelijke gebruik. de laagste score van Almere, terwijl het vanwege de achterstand nodig was. Weinig aanmelding kwam door slechte signalering vanuit de Jeugd Gezondheid Zorg (JGZ). Ongeveer de helft van de kinderen ging niet naar VVE met als onderzoeksresultaat een schokkende achterstand bij de instroom van vierjarigen. Verder was het concept via de peuterspeelzaal achterhaald, te duur voor ouders en inflexibel. Bij weinig animo of personele ziekte werd het afgelast. De consulent was positief en negatief. De VVE diploma-uitreiking met trotse kinderen was leuk. Maar van VVE werd weinig gebruik gemaakt en genoemde achterstand bij vierjarigen kwam door kindaanwas en/of doordat JGZ niet doorverwees. De kinderen waren positief, het was goed dat het er was. Over structurele aandacht voor correct taalgebruik bij de opvang was de jongere positief. Dit was goed voor de school, toekomst, werk en betere communicatie.

Bij *opvang* waren allen positief over de Huiskamer met dagarrangementen. Alleen de buurtbewoner maakte ook negatieve opmerkingen: de vakantieopvang zat vol, het personeel was jong en door files waren ouders al voor de openingstijd naar het werk. Verder werden alleen positieve opmerkingen gemaakt. Het was een succes en bood Voor Schoolse Opvang (VSO), Tussen Schoolse Opvang (TSO) en Buiten Schoolse Opvang (BSO). Ouders kochten per dag opvang en/ of activiteiten naar behoefte. Het bleek het ei van Columbus, kinderen pushten ouders om activiteiten te mogen doen. Opvang was voor kinderen van de scholen, verrijkende

activiteiten voor alle wijkkinderen. Na verdubbeling van plaatsen waren er 150 kinderen per dag en weer een wachtlijst. De groei kwam door naamsbekendheid via nieuwsbrieven van scholen en mond op mond reclame van ouders. School en opvang hadden dezelfde benadering door de methode Leefstijl, ouders en kinderen bemerkten een luisterend oor. Opvoedsteun kwam dankzij de verwijzing vanuit de scholen naar de opvang en dit sluitende netwerk was voor docenten prettig. Het kind was van de straat en voelde veiligheid. Uit een stageonderzoek bleek dat kinderen letterlijk en figuurlijk de ruimte kregen en zich gemakkelijk voelden; ouders vonden dat ze goed op de hoogte waren, dat veel mocht met duidelijke regels. Voor ouders was de flexibele opvang handig met betaling naar gebruik. Door betaling vooraf was de opkomst minder wisselvallig. De coördinator benoemde dagarrangementen als core business, de medewerker was tevreden dankzij collega's en stagiaires, de directeur vond het succesvol, de kinderen leuk en gezellig, de ouder had het gevoel dat ze al jaren kwam, de jongere (stagiaire) wilde niet meer weg, de buurtbewoner vond het als oppasoma een ontlasting, de agent geweldig dat problemen werden voorkomen en de medewerker vond het passend bij de doelgroep. Door het vertrek van medehuuders uit het MFA was er meer ruimte en aanbod, maar onvoldoende capaciteit gezien de behoefte.

Over de *verrijkende* activiteiten waren respondenten positief. Over culturele activiteiten als koken had de buurtbewoner ook een negatief punt (soms was er geen plek) en de agent benoemde deze activiteiten niet. Onder schooltijd schilderen en dergelijke was voor alle klassen en peuters. Het was verrijkend om samen bezig te zijn met kunst, kinderen waren enthousiast. Bij de wachtlijsten voor naschoolse culturele activiteiten hadden kinderen van de scholen voorrang. Door het toenemende aanbod konden meer soorten activiteiten op meer dagen worden aangeboden. Het was laagdrempelig op locatie met de cursusleider als rolmodel. Voor een aantrekkelijke prijs hadden kinderen vermaak, bleven van de straat en ontwikkelden een gezondere levensstijl. Over het sporten na schooltijd benoemde de agent ook een negatief aspect: maar weinig sportverenigingen verzorgden clinics op de playground. De overige respondenten waren positief, alleen de coördinator en de jongere benoemden dit niet. Het was leuk, betaalbaar en laagdrempelig. Het stimuleerde bewegen, voorkwam verveling en de doorstroming naar sportverenigingen elders begon.

Bij *zorg* waren zes respondenten positief over het buurtnetwerk in combinatie met het zorgteam van de brede school. De coördinator, medewerker, directeur, kinderen, wijkagent en consulent beschreven een laagdrempelig, sluitend netwerk met korte lijnen. Het buurtnetwerk met afgevaardigden van wijk scholen, welzijn, wijkverpleging en politie overlegden regelmatig. JGZ consulten gebeurden nu in het centrum. Hierdoor kwamen ouders, wat de instroom naar VVE bevorderde. Het zorgteam was een brede schoolpilot vanuit het activiteitencentrum, interne schoolbegeleiders en een kinderarts. Bij inschrijving voor dagarrangementen gaven

ouders toestemming voor zorgoverleg. Bij hulpvragen werd in school én bij opvang geobserveerd. Het gezamenlijke geld van school en welzijn ging naar degene die het nodig had. Aanspreekpunt bij zorgmelding was de coördinator en deze zorgde voor de terugkoppeling. De directeur noemde als voorbeeld dat een geschorste VO leerling dagelijks overdag op de playground was en hierop was adequaat actie ondernomen. De kinderen zeiden álles te vragen aan de coördinator. Volgens de consulent was de werkwijze een praktijkgids voor elders. Over opvoedsteun via dagarrangementen, zoals de mogelijkheid om te ontbijten of opvoedvragen te stellen, waren alle respondenten positief. De buurtbewoner en consulent waren ook negatief. De eerste vond het jammer dat de opvang niet eerder openging gezien de files. De laatste benoemde dat de effectmeting beter kon. De coördinator zei dat 95% van de opvangkinderen thuis in crisissituatie verkeerde en dagarrangementen (door verwijzing vanuit school) ouder en kind ontlastten. Uit eerdere mind mapping bleek deze opvang dé veilige plek voor kinderen en ouders vonden het er prettig. Volgens de medewerker werd door de pedagogische benadering met structuur (duidelijke regels) en vrijheid (activiteitenkeuze) een opvoedbijdrage geleverd. Kinderen kwamen vaak meerdere dagen en er was vaste begeleiding. Dat maakte de zorg gemakkelijker en kinderen kwamen bij problemen naar begeleiders. De directeur maakte overeenkomstige opmerkingen en zag het gebruik naar behoefte als een kans. De ouder en de kinderen zeiden dat het ontbijten gezellig was. De jongere benadrukte de respectvolle omgang en hoe moeilijk het was na de stage weg te gaan. Volgens de buurtbewoner gaf het ontbijt gehaaste ouders rust. De agent dacht dat het ontbijtproject veel werd gebruikt. De consulent vond opvoedsteun goed voor de doelgroep. Over het Oké punt (Centrum voor Jeugd en Gezin) in het opvangcentrum waren de coördinator en de medewerker positief. De medewerker kende degene die het spreekuur hield, spreekuurbezoek werd regelmatig teruggekoppeld naar de opvang. Over dezelfde benadering vanuit school en opvang door de methode Leefstijl waren de coördinator, medewerker en jongere positief. Het zorgde voor structuur en continuïteit. Het personeel was rolmodel bij taalgebruik en gedrag, hierdoor corrigeerden kinderen elkaar en ouders. Over de stagiaires waren de coördinator, medewerker en jongere positief, er kon gedurende een jaar op worden hen teruggevallen.

Bij *wijk* activiteiten benoemde de coördinator dat het activiteitencentrum was veranderd in een goed lopend kindercentrum voor wijkkinderen. Naschoolse wijkgerichte sportactiviteiten gebeurden op de playground en op woensdagmiddag in de sporthal. Allen waren positief over de playground. Maar de jongere, buurtbewoner, agent en consulent maakten ook negatieve opmerkingen. De jongere had het te druk met thuis oppassen om te gaan, de buurtbewoner wist niet wanneer welke activiteit was, de agent meldde minder gebruik in de winter en de consulent ongemeten welbevinden. De coördinator zei dat het overdag, 's avonds en in het weekend werd

gebruikt door wijkbewoners, zevenhonderd bezoekers per week. Volgens de medewerker was het perfect dat opvangkinderen er elke dag onder begeleiding konden sporten tussen 16.00 en 17.00 uur. Drukke kinderen gingen voetballen, binnenkinderen kwamen achter de computer vandaan. Volgens de directeur waren er elke dag ruim twintig kinderen en oudere jeugd, ook bij regenachtig weer. De ouder vond het sporten prima voor de ontwikkeling, het voorkwam gehang. De kinderen vonden het goed en leuk. De jongere vertelde dat klasgenoten elkaar daar ontmoetten, de buurtbewoner zei dat ouders met kinderen er 's avonds heen gingen en vond het een mooi initiatief. De wijkagent meldde dat tientallen jeugdigen er sportten en de consulent noemde het een wijkactiviteit voor kinderen en jongeren. Over het sporten in de sporthal waren de kinderen, buurtbewoner en agent positief. In deze grote ruimte waren verschillende sporten voor wijkkinderen tegen een betaalbare prijs.

Kortom, voor alle profielen werden huidige activiteiten benoemd door meerdere betrokkenen. Hierover waren respondenten neutraal tot positief, alleen was de coördinator negatief over kansenactiviteiten

Ideale situatie

Over de ideale situatie maakten respondenten door tevredenheid over de huidige situatie minder opmerkingen (zie tabel 6 en 7). Bij het contextkenmerk *samenwerking* benoemden de coördinator, medewerker en wijkagent de behoefte aan een uitgebreider centrum met ruimte voor oudere jeugd en andere wijkbewoners. Het was gunstig als scholen in een gebouw kwamen. Over nieuwe ontwikkelingen was de directeur positief. Het werken aan een geïntegreerd zorgteam, combinatiefuncties en een weekendschool was als slagroom op de taart. Over het gebruik van schoolgebouwen benoemde de wijkagent als ideaal dat het 's avonds werd gebruikt voor cursussen aan wijkbewoners uit oogpunt van openbare orde en het leidde tot meer contact en begrip.

Bij *hangjongeren* vond de buurtbewoner meer wijkvoorzieningen als playground tegen verveling positief. De agent wilde het optimaliseren met zitjes voor ouderen, toilet, eet -en drinkvoorzieningen en een hangplek (Jongeren Ontmoetings Plaats) met uitzicht op de playground. Moeilijk bereikbare jeugd werd naar sport getrokken, ouderen ontmoetten elkaar met toezicht op spelende kinderen. Zo ontstond begrip en veiligheid. De jongere vond het positief, maar niet haalbaar als er door ander voortgezet onderwijs minder geweld kwam.

Bij *nieuwbouwwijk* vond de buurtbewoner huizen rondom scholen ter preventie van vernielingen ideaal. De jongere wilde graag respectvolle omgang in de wijk en in het VO, maar achtte dat niet haalbaar. De wijkagent wenste meer playgrounds verspreid over Almere met meer sportende jongeren en minder wijkoverlast.

Tabel 7. Indicatoren met het aantal respondentscores voor de ideale brede school in Almere

<i>Aantal respondentscores</i>				<i>Aantal respondentscores</i>				
<i>Context</i>	<i>1</i>	<i>2a*</i>	<i>2b*</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2a*</i>	<i>2b*</i>	<i>3</i>
	Negatief	Neutraal	Positief	<i>Profielen</i>	Negatief	Neutraal	Positief	
<i>Samenwerking</i>				<i>Kansen</i>				
Scholen in een gebouw naast uitgebreider centrum			3	Voor en Vroegschoolse Educatie			4	
Nieuwe ontwikkelingen			1	Weekendschool	1		1	
Gebruik schoolgebouwen			1	<i>Opvang</i>				
<i>Hangjongeren</i>				Dagarrangement met uitgebreid centrum		1	2	
Voorzieningen als playground			2	<i>Verrijking</i>				
Ander Voortgezet Onderwijs		1		Cultureel onder en na school			3	
<i>Nieuwbouwwijk</i>				Na schoolse sport			2	
Huizen om scholen			1	Door professionals	1		1	
Respectvolle omgang in de wijk en Voortgezet Onderwijs		1		<i>Zorg</i>				
				Opvoedsteun via dagarrangement		2		
				Oké punt		1	2	
				Eerder signalering en zorg			2	
				<i>Wijk</i>				
				Effectmeting			2	
				In het centrum			2	
				Op de playground			4	
				In de sporthal			2	
				Brede school als natuurlijke locatie			1	
								<i>n = 9</i>

Toelichting: *Score 2a betekent niet positief of negatief en score 2 b zowel positief als negatief

Qua profielkenmerken waren bij ideale *kansen* positief over VVE de coördinator, buurtbewoner, agent en consulent. Volgens de coördinator was het ideaal als VVE met bijbehorende subsidie een geïntegreerd brede schoolonderdeel was. Het werd meer gebruikt, was flexibeler en klantgerichter (de opvang regelde vervanging bij ziekte) en achterstand bij vierjarigen verminderde. De buurtbewoner en de agent benoemden dat via extra taallessen aan kinderen ouders Nederlands leerden van kinderen. De agent wenste dat kinderen door die lessen aan het eind van groep 8 geen achterstand hadden. De consulent vond ideaal als door betere registratie de kink in de kabel bij het voortraject verdween. Nul tot 12 jarigen kwamen beter in beeld met nadruk op 0 tot 4 jaar. Over de weekendschool zei de directeur dat het ideaal zou zijn als kinderen nieuwe ervaringen opdeden via een pilot met selectiecriteria. Ongeschreven levenscodes werden geleerd in groepen van hoogstens vijftien kinderen.

Volgens de consulent werd de weekenschool (voor uitblinkers) betwijfeld vanwege de nadruk op achterstand.

Bij *opvang* in een uitgebreider centrum kon de coördinator meer activiteiten aanbieden, de medewerker wenste alle dagen voldoende personeel en de buurtbewoner inloopopvang. Naar behoefte een uurtje opvang zonder reserveren en om 6.00 uur open was ideaal, maar dan moesten kinderen erg vroeg opstaan.

Bij *verrijking* waren diverse activiteiten voor alle doelgroepen zonder wachtlijsten ideaal volgens de medewerker. De directeur vond de huidige situatie perfect, omdat kinderen met verrijking in aanraking kwamen. De jongere wenste dat kinderen zelf bepaalden wat ze knutselden. Over professionals bij verrijkende activiteiten was de coördinator positief. Met technisch, pedagogisch en didactisch goed geschoold personeel werd er op een niet schoolse manier in de vrije tijd keuzes en talenten ontwikkeld. De consulent stelde neutraal dat de huidige cursusleiders uit het brede schoolnetwerk kwamen en de gemeente professionals wilde.

Qua *zorg* was ideaal bij de opvoedsteun, volgens de medewerker, als meer individuele aandacht mogelijk was. Maar meer structuur vanwege de kindbehoefte werd te schools. De agent vond het perfect indien opvoedsteun als ontbijt gratis was, dan werd het nog meer gebruikt. Nadeel was dat het geld ergens vandaan moest komen. Over het Oké punt zei de coördinator dat het ideaal zou zijn als dit in het laagdrempelige MFA bleef. De buurtbewoner vond het goed dat ouders er leerden over opvoeding, maar dwang was onmogelijk. De consulent was positief, het bood medewerkers de kans sneller hulp te regelen. Over eerdere signalering zei de coördinator dat hulp al vóór de basisschool met observaties bij de peuterspeelzaal ideaal was. Zo kwam de juiste hulp tijdig op de juiste plek. De agent wenste meer gedwongen hulp, waarbij weerstand werd omgebogen en hulp achteraf als positief werd ervaren. Ook de consulent wenste eerdere signalering en zorg.

Bij *wijkactiviteiten* waren gestructureerde effectmetingen ideaal volgens de directeur en de consulent. Over een uitgebreid centrum voor wijkactiviteiten waren de coördinator en wijkagent positief. De coördinator wilde graag meer meiden trekken, die waren moeilijk bereikbaar via sport. De wijkagent wenste meer ruimte voor oudere jeugd en andere wijkbewoners. Over de playground waren allen positief. De medewerker wilde een overdekte playground voor slecht weer. Sport en beweging voorkwam rondzwerven op straat, potentiële probleemjongeren werden in de gaten gehouden. De directeur vond de huidige situatie ideaal. De buurtbewoner wilde weten wanneer er tennisles voor wijkbewoners was. De wijkagent wilde alle wijkbewoners bereiken met een uitgebreidere playground. Over meer sporten in de sporthal was de coördinator positief, de hal was overdag vaak leeg en goed bruikbaar. Ook de kinderen wilden meer sporten in de sporthal. Over de brede school als natuurlijke locatie was de consulent positief. De brede school was de plek voor wijkactiviteiten, zorg en opvoedsteun. Kortom, bij de ideale situatie werden activiteiten uit alle profielen benoemd.

Verbeterpunten en successen

Bij *samenwerking* werd als verbeterpunt professionalisering genoemd. Het stroomlijnen van de organisatie (door te beschrijven wie wat doet en met welk effect) was nodig als basis voor de toekomst. Resultaten dienden te worden beschreven en bijgehouden om profielactiviteiten te bepalen. Als bedrijf (met een directeur vanuit onderwijs, een directeur vanuit welzijn en samenwerking van onderwijs, welzijn en zorg) kon een doorgaande lijn van opvang en zorg tot 16 jaar worden gerealiseerd. Door combinatiefuncties was kruisbestuiving mogelijk. Voor personele ziekte was een invalpool of nuluren contract nodig. Succespunten werden ook genoemd. Goede samenwerking maakte de brede school tot een succes. Het personeel was betrokken, allen hadden als doel het creëren van kansen voor achterstandkinderen. De coördinator was een cruciale schakel en regelde het dagarrangement. De samenwerking had een keurmerk gekregen en de brede school meegedaan aan een onderwijsprijs. Betrokkenen waren trots op de resultaten en als organisatie klaar om het te tonen.

Qua *hangjongeren* waren verbeterpunten meer voorzieningen als en op de playground. Bij vandalisme werkte huizen met zicht op schoolgebouwen preventief. Succesvol was dezelfde playground. Het was van de jeugd en het sporten daar zorgde voor minder overlast.

Voor de *nieuwbouwwijk* diende het centrum te worden uitgebreid met de scholen in een gebouw ernaast. Het gebruik van schoolgebouwen 's avonds was wenselijk vanwege de openbare orde. Een succes was het huidige concept met brede schoolcentrum, playground en losse scholen.

Kijkend naar het startprofiel van de brede school werden bij *kansen* verbeterpunten genoemd. De achterstand bij vierjarigen vereiste gerichte profielactiviteiten. Door de peuterspeelzaal te integreren met de brede school werd aangesloten bij behoeften van ouders, gingen er meer kinderen naar VVE en leerden ouders en kinderen beter Nederlands. Er werden geen successen bij kansensactiviteiten benoemd.

Bij *opvang* was een verbeterpunt het wegwerken van wachtlijsten. Ideaal was inloopopvang naar behoefte zonder te reserveren. Een succes van de brede school was het dagarrangement. Deze opvang in het centrum los van de scholen liep goed, mede door mond op mond reclame van ouders. Het was flexibel, ouders konden gewenste opvangdagen opgeven en het bood plek aan kinderen in crisissituatie. Kinderen voelden zich veilig en konden allerlei dingen doen. Kinderen en ouders vonden het er fijn.

Bij activiteiten ter *verrijking* was inzet van vakdocenten gewenst. De activiteiten zelf waren succesvol, werden als leuk en verrijkend ervaren en zaten altijd vol.

Bij *zorg* was ouderbetrokkenheid een aandachtspunt, ouders waren vaak afwezig of niet aanspreekbaar.

Door meer betrokkenheid kon meer worden betekend voor ouder en kind. Ook was meer gedwongen hulp wenselijk. Succesvol was de respectvolle omgang, waardoor kinderen een andere omgang dan thuis bemerkten. Dankzij structurele aandacht voor taalgebruik werd minder straattaal gebruikt. Scholen verwezen naar de opvang, vanuit de brede school was een sluitend zorgnetwerk en werd adequaat gehandeld in crisissituaties.

Voor *wijk* activiteiten was uitbreiding van het centrum nodig om oudere jeugd, meiden en andere wijkbewoners te bedienen. De sporthal was overdag bruikbaar als overdekte playground. Wijkbewoners dienden te worden geïnformeerd wanneer welke sportactiviteiten waren. Een succes was de playground met toezicht onder verantwoordelijkheid van de brede school. Ook het centrum was een succes en bevorderde als ontmoetingsplek sociale cohesie, doordat kinderen en ouders van diverse scholen elkaar leerden kennen.

De brede school in Apeldoorn

Startsituatie

De brede school uit Apeldoorn startte in 1999 bij de bouw van een nieuwe MFA met de gebruikers als partners: een opvangorganisatie, peuterspeelzaal, welzijnsorganisatie en een school. Bij de contextkenmerken was voor de *samenwerking* een coördinator vanuit een centrale organisatie aangesteld, dit gaf afstand volgens de huidige coördinator (zie tabel 8). Over de samenwerking vanuit het MFA was de huidige coördinator neutraal. De

Tabel 8. Indicatoren met het aantal respondentscores voor de start van de brede school in Apeldoorn

<i>Aantal respondentscores</i>	<i>1</i>	<i>2a*</i>	<i>2b*</i>	<i>3</i>	<i>Aantal respondentscores</i>	<i>1</i>	<i>2a*</i>	<i>2b*</i>	<i>3</i>
<i>Context</i>	<i>Nega tief</i>	<i>Neutr aal</i>	<i>Positief</i>	<i>Profielen</i>	<i>Nega tief</i>	<i>Neutr aal</i>	<i>Positief</i>		
<i>Samenwerking</i>					<i>Opvang</i>				
De coördinator	1				Via een opvangorganisatie	1	4	1	1
Alleen in MFA		1	2		<i>Kansen</i>				
<i>Hangjongeren</i>					Leersproject via bibliotheek		3	2	1
Wijkvoorzieningen	3	1			<i>Verrijking</i>				
Jongeren centrum	1			2	Culturele activiteiten		1	1	1
Overlast	2	1			Sportactiviteiten			2	
<i>Nieuwbouwwijk</i>					In /vanuit MFA op woensdag			1	1
Om oude buurt heen	6				<i>Zorg</i>				
Verrijkende activiteit			1		Buurtnetwerk		1	1	2
Activiteit voor wijk	1		2	3	Thema-avonden voor ouders	1	1	1	1
					<i>Wijk</i>				
					Voor de wijk, zoals WOOSdag	1		2	1
					Vanuit MFA			2	
					Jongeren centrum in MFA	1			3

*Toelichting: *Score 2a betekent niet positief of negatief en score 2b zowel positief als negatief*

schooldirecteur vond deze samenwerking met opvang en welzijn prima, maar zonder afstemming over kinderen. De wijkagent vond de partners betrokken, maar door weinig ouderparticipatie verdween dit enthousiasme, zakte de brede school in en stagneerde contact met de politie.

Voor *hangjongeren* waren er geen voorzieningen. Vier respondenten stelden dat er alleen wipkippen waren voor kleine kinderen. De enige jeugdvoorziening was een jongerencentrum. Dat liep vanaf het begin goed, volgens een buurtbewoner. Het zorgde dat de overlast, die was ontstaan door de sloop van een oud buurtcentrum, stopte. Volgens de coördinator ontstond er een discussie over het potentiële probleem van jongerenoverlast door het gebrek aan jeugdvoorzieningen en de vele kinderen (toekomstige jongeren).

De *nieuwbouwwijk* werd gebouwd om ruim honderd bestaande woningen, respondenten vonden dit negatief: vanaf het begin botsten beide culturen. Nieuwbouwbewoners keken neer op het oude buurtje met sociaal buurtleven, maar weinig werk en inkomen. De nieuwbouw had geen gezamenlijke historie en leefde op zichzelf. Wijkactiviteiten vanuit de brede school startten om buurtbewoners te betrekken en sociale cohesie te bevorderen. Zoals WOOS dag, een buurtfeest met springkussens en dergelijke. Bewoners kwamen wel, maar draagvlak om zelf activiteiten te organiseren ontbrak. Verrijkende activiteiten ontstonden vanwege de weinige voorzieningen zei de directeur. Als pilot was er een breed luxeaanbod, zonder gevoel van brede schoolnoodzaak.

Bij de profielenkenmerken bleek dat het startprofiel een opvangprofiel was, vanwege een opvangorganisatie als partner. Vanaf het begin waren er ook activiteiten uit alle andere profielen (zie tabel 8). Over de *opvang* met BSO en TSO was alleen de directeur negatief: de school had geen invloed en de samenwerking tussen de school en de opvang liep moeizaam. Buurtbewoners waren positief over de opvang.

Over de *kansen en verrijking* gerichte activiteiten waren respondenten neutraal tot positief, over de overige profielactiviteiten waren ook negatieve meningen. Bij *zorg* bleek dat de coördinator, directeur en jongeren positief waren over activiteiten vanuit het buurtnetwerk, maar de coördinator noemde ook dat het bij zorgsignalen te vrijblijvend was. Over themavonden voor ouders liepen de meningen uiteen van negatief tot positief. Voor de *wijk* werd het jongerencentrum in het MFA als positief ervaren door de jongeren, buurtbewoners en coördinator. Volgens de stadsdeelmanager was het lastig het centrum open te houden, vanwege de weinig beschikbare uren voor de jongerenwerker. Vanaf het begin waren er brede schoolactiviteiten in dit jongerencentrum. Kortom, bij de start was het opvangprofiel niet toereikend: voor alle profielen noemden meerdere betrokkenen aanvankelijke activiteiten.

Huidige situatie

Bij de huidige contextkenmerken zei de coördinator over de *samenwerking* dat hij als coördinator vanuit de welzijnsorganisatie kwam. Kernpartners waren vier basisscholen met vijf en twintighonderd leerlingen, een welzijn- en twee opvangorganisaties. Ook werd samengewerkt met instellingen als de bibliotheek. De brede schoolcoördinator overlegde regelmatig met de scholencoördinator (de geïnterviewde schooldirecteur) en met contactpersonen van scholen, maar de samenwerking met opvangorganisaties moest worden versterkt. Over de samenwerking vanuit meerdere gebouwen varieerden de meningen (zie tabel 9). Het bevorderde niet het brede schoolgevoel volgens de coördinator, medewerker, buurtbewoners en agent. Maar het kind en de ouders van jongeren waren positief en de anderen hadden een neutrale mening. Over de rol van de scholen waren negatief de coördinator, medewerker, directeur, ouders van kinderen en agent. Door gebrek aan draagvlak bij scholen

Tabel 9. Indicatoren met het aantal respondentscores voor de huidige brede school in Apeldoorn

Context	Aantal respondentscores				Profielen	Aantal respondentscores			
	1	2a*	2b*	3		1	2a*	2b*	3
	Nega	tief	Neutraal	Positief		Nega	tief	Neutraal	Positief
<i>Samenwerking</i>					<i>Opvang</i>				
De coördinator			1		Via twee opvangorganisaties		2	3	5
Vanuit meer gebouwen	4	1	3	2	<i>Kansen</i>				
Rol van de scholen	5	1	1		Leersproject via bibliotheek	3	3	2	1
<i>Hangjongeren</i>					<i>Verrijking</i>				
Wijkvoorzieningen	5		3		Culturele activiteiten	1			2
Jongerencentrum	1	3	5		Sportactiviteiten	1			
Overlast hangjongeren	4	1	4		In /vanuit MFA op woensdag			5	3
Brede schoolactiviteit	2		4	2	BOS pilot**			3	1
<i>Nieuwbouwwijk</i>									
Om oude buurt heen	6		2		<i>Zorg</i>				
Denktank ***	4		3		Zorg Advies Team (ZAT)	4		3	
Weinig betrokkenheid	4	1	2		Opvoedingsteun als Homestart	1		2	
Midden tot hogere milieus	5	1	3		<i>Wijk</i>				
					Door Denktank ***	2	1	3	
					Vanuit MFA	1		1	
					Jongerencentrum in MFA	1		3	6
					Wijkhuiskamer	3		2	1
									<i>n = 10</i>

Toelichting: * Score 2a betekent niet positief of negatief en score 2 b zowel positief als negatief

** Via Impuls voor Buurt Onderwijs Sport vanuit de overheid loopt een pilot met een combinatiefunctie: een gymdocent verzorgt ook naschoolse sportactiviteiten

*** Een bewonersgroep die wijkactiviteiten bedenkt

leefde de brede school niet. Het werd niet gecommuniceerd naar ouders, was daardoor onbekend en zonder ouderparticipatie. De jongeren en de stadsdeelmanager waren neutraal. Deze laatste vond het goed dat een schoolteam de meerwaarde besprak.

Bij *hangjongeren* waren negatief over de voorzieningen de directeur, alle vier ouders, jongeren met jongerenwerker en stadsdeelmanager. Men was al 3 jaar bezig met het Cruijff veld; een nieuwe hangplek was vernield door de jeugd; bij nieuwe speelvoorzieningen maakten bewoners uit angst voor hangjeugd bezwaar; de jeugdbehoefte was onbekend en bij problemen maakten ouders geen gebruik van opvoedsteun. Neutraal waren de coördinator, buurtbewoners en agent. Er kwam een Cruijff veld en de gymzaal werd gehuurd voor het sporten met de jongerenwerker. Over het jongerencentrum waren de coördinator, directeur en jongeren hierbij neutraal. Het centrum zorgde voor minder overlast, liep goed dankzij de jongerenwerker en voorzag in een jeugdbehoefte. Er waren goede contacten met de politie, gemeente en meehelpende ouders. Maar deze jeugd was pittig, geen constante groep en vrijwilligers haakten soms af. De jongeren vonden het een leuke ontmoetingsplek met de jongerenwerker als grote vriend papa W, maar met weinig ruimte voor veel jeugd. Elders werden ze weggestuurd door de politie. Het centrum werd ook gebruikt door bijvoorbeeld de seniorenclub, die nergens anders terecht kon. Positief waren de medewerker, ouders van kinderen, buurtbewoners, agent en stadsdeelmanager. Regelmatig waren er diverse activiteiten met dertig jongeren per avond en het werd door verschillende bewonersgroepen gebruikt. Negatief waren de ouders van jongeren als enige meehelpende ouders in het centrum dat drie keer per week open was. Over overlast van hangjongeren waren neutraal (positief en negatief) de coördinator, jongeren en agent. Vernielingen vielen mee door inzet van de politie en de jongerenwerker, er kwam een nieuwe hangplek en een jongerenwerker op straat. Maar in deze wijk waren volgens politiecijfers de meeste incidenten zei de agent. In de wijk hingen enkele groepen van zo'n dertig jongeren van 12 tot 14 jaar doelloos rond. Bij een normale aanspreektoon gaven ze geen grote mond, maar bewoners vonden het bedreigend en belden de politie. Die bekeurde jongeren zonder identiteitspas, dus trokken ze als opgeschoten wild door de wijk. Positief noch negatief was de medewerker (toenmalige peuters/kleuters waren hangjongeren). Het kind, ouders van kinderen, buurtbewoner en stadsdeelmanager waren negatief. In de dichtbevolkte wijk was veel hangjeugd en vernieling, zelfs drugsgebruik en verkoop. Tussen jong en oud was weinig contact en verdraagzaamheid. Bewoners waren snel geïrriteerd richting jongeren en die gaven een grote mond. Een nieuw speeltoestel was door jeugdigen in brand gestoken tot woede van de buurt. Een specifieke hanggroep bedreigde bewoners, bekladde huizen, bekraste auto's en dergelijke. Brede schoolactiviteiten gericht op (hang)jongeren tot 16 jaar ontstonden door de Impuls voor Buurt Onderwijs Sport (BOS) van de overheid. De gymdocent verzorgde via een

combinatiefunctie naschoolse sportinstuif met de jongerenwerker. Positief waren de coördinator en de medewerker. Het liep goed met een wachtlijst en had invloed op jongeren. Neutraal waren de directeur, ouders van kinderen, jongeren, agent en stadsdeelmanager. De BOS pilot was tijdelijk en de succesvolle opkomst gering gezien de vele wijkkinderen. De agent vond hangjeugd meer iets voor politie en dergelijke. Negatief waren de jongeren en ouders van jongeren vanwege de activiteiten tot 12 jaar. Maar sinds een jaar was, als brede school-plus, de doelgroep tot 12 jaar verschoven naar 16 jaar.

Wat betreft de *nieuwbouwwijk* was niemand positief. Over de nieuwbouw waren de coördinator en de agent neutraal. Er was geen sociale binding zoals in het oude buurtje. Door het continue bouwen ontstond spreiding van scholen en weinig buurtbetrokkenheid, ondanks initiatieven als Straatspeelplek. Negatief waren de medewerker, alle vier ouders, jongeren, buurtbewoners en stadsdeelmanager. De wijkgrootte en behoeften waren door het continue bouwen onduidelijk. Bewoners woonden hier toevallig, zonder ontmoetingsplek. Het oude buurtje was een andere wereld met een eigen subcultuur en slechte naam. Over de wijkactiviteiten van Denktank (een groep van zo'n vijftien betrokken bewoners) waren negatief de coördinator, medewerker, ouders van jongeren en de agent. Het leefde niet en had geen invloed op jongeren. Neutraal waren de ouders van kinderen, buurtbewoners en stadsdeelmanager. De Denktank was een mooi bewonersinitiatief met goede onderlinge relaties. Maar activiteiten als WOOSdag stopten door weinig hulp en Natuurlijk Nieuwsgierig was met vijftig kinderen een relatief succes gezien de vele wijkkinderen. Over de geringe betrokkenheid waren de coördinator en ouders van kinderen neutraal. Bewoners gingen naar activiteiten, maar hielpen niet mee. Negatief waren de directeur, buurtbewoners, agent en stadsdeelmanager. Jong en oud hadden geen begrip voor elkaar en sociale cohesie ontbrak. Scholen waren een haal en brengplek zonder ouderparticipatie, de brede school leefde niet. Ouders van jongeren stelden neutraal dat er geen behoefte aan betrokkenheid was en dat zo gelaten kon worden. Over de gemiddeld midden tot hoge milieus waren negatief de coördinator, alle vier ouders, buurtbewoners en de agent. Overdag was de dichtbevolkte wijk vanwege tweeverdieners een lege werkwijk. Ouders hadden geen tijd, dit gaf problemen bij kinderen vanaf 10 jaar. Door klachten vanuit de nieuwbouw kon de oude buurt geen jaarfeest meer houden, borrel drinken op het erf of tent opzetten bij voetbal kampioenschappen. Neutraal waren de medewerker, directeur, kind en stadsdeelmanager. De wijk was mooi met leuke huizen, maar bewoners kenden elkaar niet. Door weinig leven op straat ontstond snel overlastgevoel. Op sociale kansen kon worden ingezet, maar het was geen achterstandwijk (dus weinig brede schoolbudget) en het kind zei dat het anders was als een dorp met andere straten en huizen.

Bij de profielkenmerken benoemden allen de huidige *opvang* en geen respondent was negatief, de meeste waren positief. Naast BSO en TSO was er VSO. Neutraal waren de coördinator, medewerker en directeur. Er was opvang op zes locaties vanuit twee organisaties van verschillende kwaliteit. Door groei en reorganisatie was de samenwerking onduidelijk, maar de combinatiefunctie tussen opvang en school beviel goed. Positief waren het kind, ouders van kinderen, buurtbewoners, agent en stadsdeelmanager. De opvang was leuk en werd goed gebruikt. De combinatie van opvang en school was het brede schooldoel gezien de hogere inkomens. De grootste bijdrage was hogere arbeidsparticipatie, werken was gemakkelijker en kinderen groeiden spelend met andere kinderen op. Hierover waren de ouders van jongeren en de jongeren neutraal.

Over *kansen* activiteiten waren respondenten minder positief. Neutraal (positief en negatief) waren de coördinator en de buurtbewoners. Het voorleesproject was voor de hele school, maar niet geïntegreerd met de opvang. Positief was de medewerker, het stimuleerde lezen en gaf een rustmoment bij de altijd drukke ouders. Negatief waren de directeur, kind en ouders van jongeren. Door minder geld was er minder aanbod. Het kind vond het niet leuk en had niets geleerd. Volgens deze ouders diende de sfeerverpestende leerprestatiegerichtheid te stoppen en werd er weinig gedaan aan sociale achterstand. Positief noch negatief waren de ouders van kinderen, jongeren en stadsdeelmanager.

Bij *verrijking* waren over culturele activiteiten de coördinator en ouders van kinderen positief. Er was een thematisch aanbod vanuit samenwerkende instellingen. De directeur was negatief, ook over sportactiviteiten. Na de pilot was er minder aanbod door minder geld en alleen in het MFA. Over de maandelijkse activiteit op woensdagmiddag in of vanuit het MFA werden in acht interviews positieve opmerkingen gemaakt. Neutraal waren de medewerker, ouders van jongeren, buurtbewoners, agent en stadsdeelmanager. De wisselende opkomst was lastig en varieerde van een paar tot ruim vijftig kinderen bij Natuurlijk Nieuwsgierig met slechts vier helpers. De activiteiten waren goed op de doelgroep tot 12 jaar afgestemd, maar deze kinderen waren druk met sporten en de activiteiten waren niet voor oudere kinderen. Positief waren het kind, ouders van kinderen en de jongeren. Het kind vond het best leuk en leerde ervan. Deze ouders vonden het wijkgevoel bevorderend. Volgens de jongeren voorkwam het verveling. Over de sportinstuif vanuit de BOS pilot was de coördinator positief. Het was voor kinderen tot 16 jaar en het liep goed. Maar volgens de directeur en stadsdeelmanager stopte het dit jaar, de jongeren wilden juist meer sporten.

Bij *zorg* waren over het Zorg Advies Team (ZAT) negatief de coördinator, medewerker, directeur en ouders van jongeren. Het was onbekend, afstandelijk en hoogdrempelig zonder voorlichting aan scholen en de wijk. Scholen zochten bij problemen hulp via het informele netwerk vanwege de formele ZAT-procedure. Bij

kinderen van 12 tot 18 jaar waren problemen als drankgebruik. Maar jongeren en ouders wisten niet waar ze terecht konden. Neutraal waren de ouders van kinderen, agent en stadsdeelmanager. De brede school wist welke zorg nodig was en kon als aanspreekpunt betere zorgmelding bewerkstelligen. Over opvoedsteun als Homestart waren neutraal de ouders van jongeren en stadsdeelmanager. Vanuit de brede school gaven scholen folders en advies en konden kinderen tot 12 jaar hulp krijgen. Inventarisatie van de huidige en gewenste hulp vond plaats, omdat ouders niet naar opvoedsteun gingen. Negatief waren de buurtbewoners: opvoedsteun werd niet gebruikt omdat de zorgroute via de brede school onbekend was.

Bij activiteiten voor de *wijk* waren respondenten het meest positief over het jongeren centrum. Over wijkactiviteiten vanuit de Denktank was de coördinator neutraal (positief noch negatief). Uit een virtuele wandeling met professionals bleek dat het onduidelijk was wat wijkbewoners wilden. Negatief waren de medewerker en de directeur. Scholen stopten met het organiseren van wijkactiviteiten vanwege de geringe bewonerbetrokkenheid en vroegen naar brede schoolmeerwaarde, omdat het niet leefde bij bewoners. Ouders van kinderen, buurtbewoners en stadsdeelmanager waren neutraal (positief en negatief). De Denktank bedacht leuke wijkactiviteiten als Welkomdag, maar door weinig betrokkenheid stopten activiteiten. Over activiteiten vanuit het MFA was de coördinator neutraal (positief en negatief). Het MFA werd door diverse bewonersgroepen gebruikt, maar was weinig buurtgericht en niet uitnodigend qua ruimte en huurbeleid. Negatief was de medewerker, het was een verhuur- en geen buurthuis. Wijkgerichte activiteiten vanuit het jongeren centrum noemden alle respondenten. Neutraal waren de coördinator, directeur en jongeren met jongerenwerker. Positief waren de medewerker, ouders van kinderen, kind, buurtbewoners, agent en stadsdeelmanager. Negatief waren de ouders van jongeren. Voor argumenten over dit centrum: zie contextkenmerk hangjongeren. De stadsdeelmanager vond het centrum een goedlopende vindplaats voor jongeren (vooral uit het oude buurtje). Over de Wijkhuiskamer waren negatief de medewerker, ouders van kinderen en de jongeren. Het was er vanwege de behoefte aan een ontmoetingsplek, maar niemand kwam. De jongeren dachten dat ze het niet mochten gebruiken. De ouders van jongeren waren positief. Het was bruikbaar voor gespreksgroepen met jongeren. Neutraal waren de buurtbewoners en stadsdeelmanager.

Kortom, het huidige opvangprofiel was niet toereikend: activiteiten uit alle andere profielen waren benoemd door meerdere betrokkenen. De gegroeide opvang werd volop gebruikt en dé brede schoolbijdrage was een hogere arbeidsparticipatie door de combinatie van school en opvang, maar professionele direct betrokkenen vonden deze samenwerking niet optimaal.

alle vier ouders, jongeren en buurtbewoners. Neutraal waren de directeur, agent en stadsdeelmanager. Dit was vooral gericht op het oude buurtje, maar die gebruikte het ook. Structurele middelen vanuit de gemeente was lastig door de huidige economische situatie. Voor het jongeren centrum was het ideaal als het vaker open was met meer ouderhulp en zonder slecht jeugdimage, zodat jongeren uit de hele wijk kwamen. Hierover waren positief de medewerker, directeur, alle vier ouders, jongeren en stadsdeelmanager. Over brede schoolactiviteiten voor hangjongeren waren positief de coördinator, medewerker, directeur, alle vier ouders en stadsdeelmanager. Meer verrijkende opvangactiviteiten tot 16 jaar waren wenselijk. Zoals een inloophuis om te sporten, waardoor wijkgevoel, contact en opvoeding werden bevorderd. Zo ontstond een optimale zorgketen en afstemming met partners als de politie.

Voor de *nieuwbouwwijk* was het ideaal als bewoners van de nieuwbouw en oude buurt elkaar konden ontmoeten in een buurtkroeg en er meer drukte kwam op straat. Jong en oud leerden elkaar kennen, er ontstond tolerantie en respect. Positief waren de coördinator, alle vier ouders, jongeren, buurtbewoners en stadsdeelmanager. Brede schoolactiviteiten voor de wijk waren ideaal volgens de coördinator, medewerker, directeur, alle vier ouders en buurtbewoners. Door ontmoeting ontstond sociale cohesie met de brede school als vindplaats voor actieve ouders en startplek voor wijkactiviteiten. Voor iedere vertrekkende vrijwilliger kwamen er twee terug. Er was integratie met onderwijsvisie, interactie tussen buurt en brede school en sociale achterstand werd voorkomen. De agent en stadsdeelmanager waren neutraal, want het kon leiden tot oneigenlijke taken en een dergelijk programma vroeg om een pragmatisch budget voor bewonersinitiatieven. Over de ideale betrokkenheid van bewoners waren positief de coördinator, medewerker, ouders van zowel kinderen als jongeren, buurtbewoners en stadsdeelmanager. Meer ouderhulp en bewonersinitiatieven maakten een wijk leefbaar, de brede school was een middel.

Bij de profielkenmerken was voor de *opvang* ideaal als er samenhang was met school via verrijkende activiteiten. Positief waren de coördinator, kind, ouders van jongeren, buurtbewoners en agent. Ideaal waren meer voorzieningen als combinatiefunctionarissen en meer buiten speelruimten bij het overblijven. Opvang van 7.00 tot 19.00 uur vanuit een loket was gemakkelijk voor ouders. Kinderen merkten een doorgaande lijn en ontmoetten wijkkinderen. De medewerker en directeur waren neutraal (positief en negatief) Het effect hing af van factoren als kosten en inkomen. Overname van opvang door school was risicovol, dit bemoeilijkte het ideaal om opvang en school te ontschorten. Ouders van kinderen stelden dat de school verplicht was opvang te regelen.

Over ideale *kansen* activiteiten waren positief de coördinator, medewerker, directeur, kind en

buurtbewoners. Vanuit een centraal aangestuurd thematisch aanbod met structurele middelen kwam er verbinding tussen binnen- en buitenschools leren. Het was leuk als kinderen meer konden meebepalen bij activiteiten in het MFA. Ouders van kinderen vonden individuele leertrajecten ideaal indien dat nodig was, vanwege de groepsgrootte bij klassenactiviteiten. Sociale kansenactiviteiten waren ideaal bij sociale achterstand volgens de coördinator, ouders van jongeren en buurtbewoners. Het was belangrijk om sociaal mee te kunnen komen, de stadsdeelmanager zei dat dergelijke activiteiten niet vanzelf kwamen.

Over ideale activiteiten ter *verrijking* op cultureel en sportief gebied geïntegreerd met naschoolse opvang waren positief de coördinator, directeur, jongeren en ouders van jongeren. Meer en meer structureel aanbod tot 20 jaar was wenselijk met keuzemogelijkheden als zaalvoetbal, boksen en hiphop. Over ideale activiteiten op woensdagmiddag vanuit de MFA waren positief de medewerker, kind, alle vier ouders en agent. Ideaal waren leuke, spannende dingen als een dropping en computeren. Een buurtbewoner zei de activiteiten te vergeten. Over structurele combinatiefuncties met specialisten in samenhang met opvang waren positief de coördinator en de directeur. De stadsdeelmanager zei dat dergelijke functionarissen de gemeente veel geld kostte.

Bij ideale *zorg* activiteiten waren thema-avonden voor ouders gericht op opvoedproblemen positief volgens de coördinator en alle vier de ouders. Dit kon op schoollocatie, waarbij school actief ouders benaderde. Voorlichting via jongerengespreksgroepen over problemen als drank was nodig. Over een ZAT op locatie waren positief de coördinator, medewerker, directeur, ouders van jongeren, agent en stadsdeelmanager. Ideaal was het oude buurtnetwerk gericht op kind en gezin met het gezag van ZAT. Door regelmatig partneroverleg ontstonden informele, korte lijnen met optimale afstemming en een dichte keten. De brede school vanuit een loket met signalerende functie was concreet, laagdrempelig en verzorgde voorlichting over opvoedproblemen. Over het project Homestart vertelde de medewerker dat haar combinatiefunctie vanuit dit landelijke project de brede school kansen bood: scholen droegen gezinnen aan en via het project werd opvoedsteun gegeven.

Bij *wijk* activiteiten georganiseerd door Denktank meldde de coördinator neutraal dat bewonerscontact nodig was om activiteitenbehoefte helder te krijgen. Positief waren de medewerker, ouders van kinderen en buurtbewoners. Het leidde tot ontmoeting en sociale cohesie. De directeur vond het negatief als het wijk- en niet onderwijsgericht was. Over wijkactiviteiten in het MFA als buurthuis voor wijkbewoners van alle leeftijden waren positief de coördinator, medewerker en buurtbewoners. Over het jongerencentrum waren positief de coördinator, medewerker, directeur, jongeren, ouders van jongeren, buurtbewoners en stadsdeelmanager. Het was meer open en voor de hele wijk. Kortom, ook hierbij werden activiteiten uit andere profielen benoemd.

Verbeterpunten en successen

Bij de *samenwerking* was de rol van scholen een verbeterpunt. Bij scholen was draagvlak nodig om als gemotiveerde partner de brede schoolgedachte uit te dragen, want de brede school was voor wijkbewoners een onbekend of abstract begrip. Ook was samenwerking met opvangpartners nodig en integratie tussen opvang en school met meer verrijkende en centraal aangestuurde activiteiten.

Wat betreft de *hangjongeren* diende de brede school meer voorzieningen en activiteiten tot 16 jaar te bieden met inzet van structurele combinatiefunctionarissen. Dit kon via verrijking of zorg (zoals sportinstuif of gespreksgroepen) met inzet van het jongeren centrum en de jongerenwerker. De brede school kon bijdragen aan minder overlast na afstemming met de politie. Successen waren het jongeren centrum als ontmoetingsplek, de jongerenwerker als vertrouwenspersoon, de BOS pilot en de komst van een Cruijff veld en jongerenwerker op straat.

Bij deze *nieuwbouwwijk* was het creëren van een ontmoetingsplek als een buurt kroeg een verbeterpunt. Door gebrek aan ontmoeting tussen zowel de buurten als jong en oud was weinig wederzijdse tolerantie en respect. Ontmoeting kon in het MFA als buurthuis plaatsvinden via verrijkende activiteiten voor jong en oud. Maar er waren geen structurele middelen (weinig geld voor veel kinderen), want het was geen achterstandswijk. Bewonersbehoeften achterhalen was belangrijk om betrokkenheid en leefbaarheid in de wijk te vergroten.

Kijkend naar het startprofiel bleek de *opvang* volgens direct betrokken professionals een verbeterpunt, maar volgens andere directe betrokkenen een succes te zijn. De coördinator, medewerker en directeur wensten samenhang tussen school en opvang met centraal aangestuurde verrijkende activiteiten, maar het kind en de ouders waren tevreden.

Wat betreft *kansen* waren activiteiten voor sociale kansen wenselijk en het voorleesproject een succes. Bij activiteiten ter *verrijking* waren meer verrijkende jeugdactiviteiten een verbeterpunt. Een succes was Natuurlijk Nieuwsgierig, hiervoor was een vrijwilligersprijs gewonnen in 2008. Het was eerst georganiseerd vanuit scholen, nu door Denktank als actieve bewonersgroep. Een ander succes was het BOS project met als verbeterpunt structurele combinatiefuncties en middelen. De *zorg* kon laagdrempelig en bekender met een ZAT op locatie. Ook waren thema-avonden over opvoedproblemen voor ouders nodig en gespreksgroepen voor 12+ in de Wijkhuiskamer. Bij activiteiten voor de *wijk* kon het MFA als laagdrempelig buurtcentrum fungeren. Andere verbeterpunten waren bewonerbetrokkenheid, onduidelijke behoefte en sociale cohesie. Een succes was dat vanuit de Denktank wijkactiviteiten werden georganiseerd.

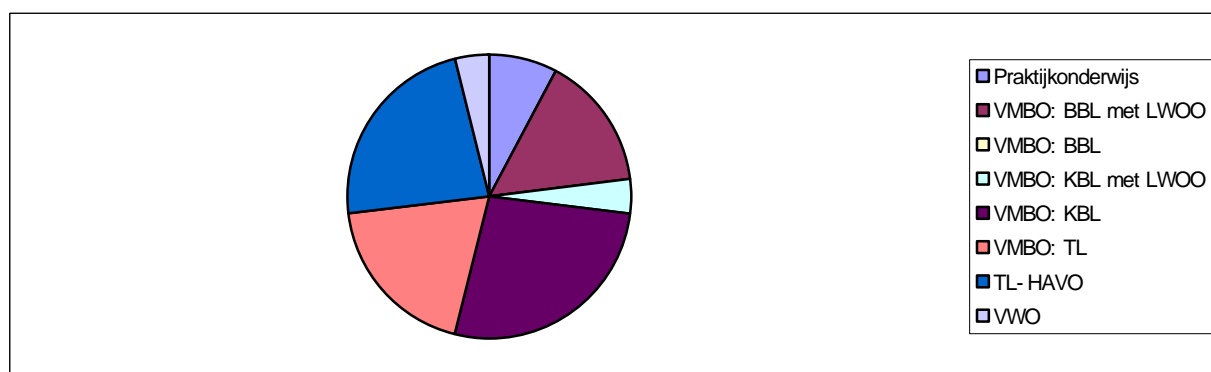
Aanvullende data verstrekt door betrokkenen

Directe effecten in Almere

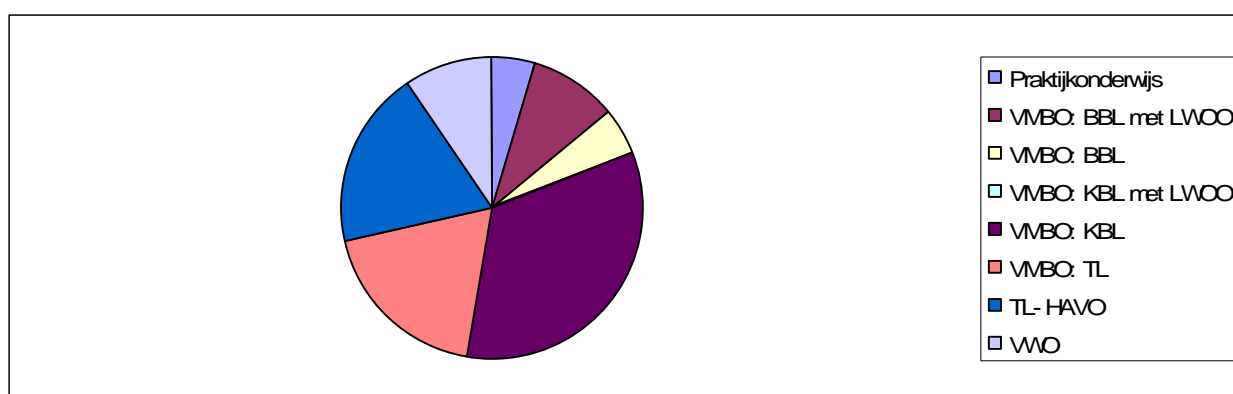
In Almere waren leerprestaties niet beter of slechter geworden door de brede school volgens de schooldirecteur. Er was geen blijvende vooruitgang of daling zichtbaar. Ter illustratie van dit directe effect (bij kinderen) toonde hij tabel 11, de gemiddelde Cito scores in groep 8 bij een van de basisscholen van deze brede school. Ook melde de directeur dat kinderen vanuit de basisscholen bij deze brede school na 2 jaar Voortgezet Onderwijs met voldoende resultaat op dezelfde plek als het schooladvies zaten en toonde een overzicht van de uitstroom bij een van de basisscholen (zie figuur 1 en 2).

Tabel 11. Gemiddelde Cito score in groep 8 bij een van de basisscholen van de brede school in Almere

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gemiddelde Cito score	525.1	530.1	520.8	532.1	529.6	530.4

Figuur 1. Uitstroom bij een van de basisscholen van de brede school in Almere in 2006-2007

Figuur 2. Uitstroom bij een van de basisscholen van de brede school in Almere in 2007-2008

Toelichting bij figuur 1 en 2: Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs - Basis Beroepsgerichte Leerweg -
Leer Weg Ondersteunend Onderwijs -Kader Beroepsgerichte Leerweg -Theoretische Leerweg -
Hoger Algemeen Voortgezet - Onderwijs Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs.

Indirecte en externe effecten in Apeldoorn

De stadsdeelmanager uit Apeldoorn verstreekte data over indirecte effecten (bij ouders). Vanwege het opvangprofiel was er gekeken naar opvanggebruik en arbeidsparticipatie. Uit de interviews bleek dat de opvang was gegroeid en de stadsdeelmanager toonde naderhand dat volgens het meest recente Regionaal Inkomensonderzoek (2006) de wijk 6880 economisch actieve inwoners (werknemer en zelfstandigen) had.

De wijkagent uit Apeldoorn verstreekte politiecijfers over jeugdcriminaliteit en overlast: het aantal incidenten met jongeren van 12 tot en met 17 jaar (zie tabel 12). Deze data over externe effecten (bij de wijk) kwamen uit de bijlagen van het rapport *Ruimte voor de jeugd in O.W.* uit 2009. Hieruit bleek dat de gemeentebevolking van Apeldoorn op 1 januari 2008 bestond uit 155091 inwoners, 21% was jonger dan 18 jaar. De wijk van de brede school had 14232 inwoners, hiervan was 30% jonger dan 18 jaar. Genoteerde opmerkingen bij deze politiegegevens waren:

- In de wijk woonde ongeveer een derde van alle inwoners van het stadsdeel; op de aspecten overlast en overlastcontrole scoorde de wijk hoger dan op grond van dat aandeel inwoners werd verwacht.
- Juist in deze wijk zette het politieteam in op overlastcontrole. Het lag voor de hand dat zonder extra aandacht voor overlastcontrole de feitelijke overlast hoger zou liggen.
- Binnen de wijk concentreerde de problematiek zich in twee van de vier buurten. In deze buurten (waarvan een de oude buurt was waar de nieuwbouw omheen was gebouwd) vond 80% van alle incidenten plaats.

Tabel 12. Aantal incidenten met 12 tot en met 17 jarigen in de periode oktober 2007 tot oktober 2008

	<i>Aantal incidenten in het stadsdeel</i>	<i>Aantal incidenten in de wijk van de brede school</i>	<i>Percentage incidenten in de wijk van de brede school ten opzichte van het stadsdeel</i>
<i>Betrokken bij</i>			
Alle incidenten	725	240	33%
Overlast	119	45	38%
Controle van overlast	55	22	40%
Vernieling	40	9	23%
Geweld	32	6	19%
Drugs	7	1	14%
Vermogen	47	15	32%
Overige incidenten	425	142	33%

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Conclusie bij de brede school in Almere

De brede school in Almere heeft het kansenprofiel als uitgangspunt. Alle activiteiten hebben tot doel kansen te creëren voor kinderen in een achterstandsituatie. Al vanaf de *start* is er gekozen voor een combinatie van activiteiten uit alle profielen, omdat door de complexe achterstandsituatie alleen kansenactiviteiten niet toereikend zijn om dit doel te bereiken. Via dagarrangementen worden opvang, zorg, verrijkende en wijkgerichte activiteiten aangeboden. Dit combinatieprofiel wordt steeds sterker ingevuld in de *huidige en ideale situatie* en door respondenten als positief ervaren. Dankzij de doelgerichte samenwerking is er sprake van betrokken personeel en welbevinden van betrokkenen. Deze samenwerking is dé succesfactor en zorgt dat ook de dagarrangementen en playground succesvol zijn. Sinds de playground is er geen melding meer van overlast rond de brede school, hetgeen tot internationale belangstelling voor de playground leidt. Cruciaal is de doelgerichte samenwerking, het maakt de brede school succesvol voor de context .

Voor de effectiviteit van het brede schoolprofiel is niet alleen gekeken naar de contextkenmerken, maar ook naar de profielkenmerken. Specifiek kijkend naar de effecten van het gekozen kansenprofiel, blijkt dat de *output* (gebruik van kansenactiviteiten) een verminderde deelname aan Voor en Vroegschoolse Educatie is door zowel slechte signalering en doorverwijzing vanuit de Jeugd Gezondheid Zorg als een achterhaald VVE concept. Hierdoor is de *outcome* (niveau dankzij kansenactiviteiten) een ongewenste achterstand bij vierjarigen. Er is geen blijvende vooruitgang qua leerprestaties. Dit wordt bevestigd door de getoonde Cito scores in groep 8 (zie tabel 11). Wel blijkt dat leerlingen na twee jaar VO op dezelfde plek zitten als het eindadvies van de basisschool. Dit laatste heeft als mogelijke *impact* (veranderingen op langer termijn) een hoger opgeleide populatie door het uitblijven van schooluitval. Het *directe effect* (bij kinderen) van betere leerprestaties en het *indirecte effect* (bij ouders) van ontwikkeling van oudervaardigheden is niet aangetoond, maar wel het *externe effect* (bij de wijk) van meer leefbaarheid en veiligheid met name rondom de brede school. De verminderde overlast van hangjongeren zorgt mede dat de brede school als succesvol en effectief wordt ervaren.

De eerste onderzoeksvraag is of een kansenprofiel voldoende effectief is bij deze brede school en dit onderzoek toont aan dat het onvoldoende effectief is. De kansenactiviteiten zijn onvoldoende effectief en er zijn activiteiten uit alle andere profielen aanwezig in zowel de start, huidige als ideale situatie. Alle activiteiten staan wel in dienst van het gekozen profieldeel om kansen te creëren en dankzij de doelgerichte samenwerking is de brede school effectief voor de context.

Conclusie bij de brede school in Apeldoorn

De brede school in Apeldoorn heeft een opvangprofiel als uitgangspunt. Ook bij deze brede school is al vanaf de *start* een combinatie van activiteiten uit alle profielen aanwezig. Met financiële middelen vanuit een brede schoolpilot is er een luxe en breed activiteitenaanbod geweest, maar zonder een gezamenlijk doel of gevoel van brede schoolnoodzaak. In de *huidige situatie* is er een gebrek aan structurele middelen, doordat er geen sprake is van een achterstandssituatie, en is het activiteitenaanbod minder geworden. Er wordt gebruik gemaakt van alternatieve geldstromen, zoals de BOS pilot. Hiervoor is de doelgroep tot 12 jaar verschoven naar 16 jaar om met verrijgingsgerichte activiteiten beter in te kunnen spelen op de jeugdbehoeften. Uit de opmerkingen over de *ideale situatie* blijkt dat de brede school leeft bij de respondenten, maar het leeft niet bij de wijkbewoners en de vraag naar meerwaarde van de brede school wordt gesteld. Respondenten zijn minder positief dan bij de brede school in Almere en de meningen zijn meer divers. Uit opmerkingen blijkt dat de brede school niet als passend bij de context wordt ervaren en een geformuleerde missie ontbreekt.

Voor de effectiviteit van het brede schoolprofiel is niet alleen gekeken naar de contextkenmerken, maar ook naar de profielkenmerken. Specifiek kijkend naar de effecten van het gekozen opvangprofiel, blijkt dat de gewenste *output* met een toenemend gebruik van de opvang is bereikt en dit heeft de gewenste *outcome* van hogere arbeidsparticipatie mede mogelijk gemaakt. Maar de *impact* van verandering in het model van anderhalf verdieners is nog niet aangetoond. Vanuit het opvangprofiel is het *directe effect* (bij kinderen) zichtbaar via de VSO, TSO en BSO. De opvang is enorm toegenomen en divers. Hierover waren respondenten positief tot neutraal. Het *indirecte effect* (bij ouders) van grotere kansen op de arbeidsmarkt door meer opvang is bereikt en wordt bevestigd door aanvullende data over arbeidsparticipatie. Hiermee is de effectiviteit van de opvang aangetoond. Maar de brede school heeft niet meer veiligheid en leefbaarheid als *extern effect* (bij de wijk) opgeleverd en is daardoor onvoldoende effectief voor de context. De verstrekte politiegegevens over gemelde incidenten met jongeren bevestigen dat er geen verminderde overlast van hangjongeren is.

De tweede onderzoeksvraag luidt of een opvangprofiel voldoende effectief is bij deze brede school en dit onderzoek toont aan dat het onvoldoende effectief is. Er zijn activiteiten uit alle andere profielen aanwezig in zowel de start, huidige als ideale situatie. Bovendien zijn de opvangactiviteiten zelf wel effectief, maar is de brede school onvoldoende effectief voor de context door het ontbreken van een doelgerichte samenwerking.

Tot slot is de laatste onderzoeksvraag of beide onderzochte brede scholen elementen uit andere dan het gekozen profiel hebben toegevoegd en zowel in Apeldoorn als in Almere zijn bij de start, huidige en ideale situatie elementen uit andere profielen toegevoegd.

Discussie

Bij dit kwalitatieve onderzoek zijn voor beide brede scholen meerdere betrokkenen geïnterviewd aan de hand van een semi-gestructureerde vragenlijst. Via deze methodekeuze is aangetoond hoe diverse betrokkenen de brede schooleffecten ervaren. Datatriangulatie is met verschillende respondenten bereikt, hierdoor zijn beide situaties vanuit meerdere gezichtspunten onderzocht. Dankzij het half structureren van de vragenlijst zijn de gegevens van alle respondenten vergelijkbaar, ondanks de specifieke betrokkenheid van respondenten. Dit maakt het trekken van eenduidige conclusies mogelijk en toont de validiteit aan. Uiteindelijk blijken die verschillende visies eenzelfde antwoord op de onderzoeksvraag te geven. Met aanvullende bestaande data zijn benoemde directe, indirecte en externe effecten bevestigd, maar door de beperkte tijdsduur van het onderzoek is het niet mogelijk geweest meer aanvullende data te verzamelen. De inter-betrouwbaarheid is gewaarborgd dankzij de ondersteuning van een tweede beoordelaar. Daarmee is bereikt dat het onderzoeksresultaat zo onafhankelijk mogelijk is van de beoordelaar.

Aanvankelijk is getracht om bij een hoger opgeleide wijkpopulatie onderzoek te doen naar ontwikkelde brede scholen met samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk van een grote gemeente. In Apeldoorn voldoet de brede school aan deze contextkenmerken, maar in Almere heeft de brede school met die context juist een laag opgeleide wijkpopulatie. Voor dit onderzoeksmatig interessante verschil is gekozen en volgens de Blaay en collega's (2007) zijn brede schooleffecten het grootst in achterstandssituaties. Het extern effect in Almere (met kinderen in achterstandssituatie) is ook groter, deze school is succesvol voor de context (met hangjongeren) door de doelgerichte samenwerking. Volgens de Blaay en collega's (2007) leidt een gevarieerder aanbod van brede schoolactiviteiten, minder schooluitval en langere schooltijden tot minder aangiftes van jeugdcriminaliteit en overlast van hangjongeren. Dit pleit voor activiteiten uit alle profielen, maar ook een doelgerichte samenwerking is cruciaal. Nader onderzoek naar doelgerichtheid van brede scholen bij hoger opgeleide wijkpopulaties is nodig, omdat brede scholen zonder achterstandssituatie minder effectief zijn en gewenste effecten bij hangjongeren succesvol zijn door doelgerichte samenwerking. Voor brede scholen met soortgelijke contextkenmerken, zoals in Amersfoort (zie tabel 2), is een doelgerichte samenwerking essentieel voor de effectiviteit op de brede schoolcontext.

Volgens de hypothese is een gekozen brede schoolprofiel onvoldoende effectief en worden gewenste elementen uit andere profielen toegevoegd om zo een uniek profiel passend bij de context te creëren. Volgens van der Grinten en collega's (2007) start een brede school met een bepaald profiel en na ontwikkeling van een gezamenlijke visie worden gewenste elementen uit andere profielen toegevoegd. Bij twee brede scholen is

getoetst of een gekozen profiel afdoende is door te kijken naar context- en profielkenmerken. Beide cases bevestigen dat een profiel onvoldoende effectief is. Vanaf de start zijn er activiteiten uit andere profielen toegevoegd. Bij de casus in Almere wordt dit gedaan ter ondersteuning van het gezamenlijke doel. In Apeldoorn is er geen bewuste doelkeuze gemaakt en een doelgerichte samenwerking is nodig voor de effectiviteit op de context. Op basis van een missie kan vanuit de bestaande profielen een combinatieprofiel met meetbare doelen worden opgesteld. Volgens Lewis (2006) is een missie nodig en volgens Emmelot en collega's (2006) moeten specifieke activiteiten geselecteerd worden op grond van specifieke doelen. Niet een bestaand profiel dient uitgangspunt te zijn, maar een eigen uniek profiel passend bij de context als richtlijn voor de activiteitenkeuze.

In Almere zijn de respondenten opvallend positief en eensgezind over de brede school en in Apeldoorn is dit niet het geval, doordat daar geen missie is geformuleerd. Partners moeten intern beraadslagen wat ze willen met de brede school en via een plan van aanpak het bekend maken bij wijkbewoners. Met een heldere boodschap kan de brede school betekenisvol zijn voor de context. Een herkenbare sleutelfiguur, als stimulerende en bindende factor, is belangrijk en dit kan de coördinator zijn. Ook zijn genoemde verbeterpunten (zie resultaten) aanbevelingswaardig. De aanbeveling voor de brede school in Almere is om zich te richten op betere effecten van kansactiviteiten en in Apeldoorn om door doelgerichte samenwerking beter aan te sluiten bij de context.

Slotconclusie

In Almere is de brede school effectief voor de context, maar niet qua profiel en in Apeldoorn is het effectief qua profielactiviteiten, maar niet voor de context. De brede school in Almere is succesvol met meer, maar ongemeten, welbevinden dankzij de doelgerichte samenwerking voor kinderen in achterstandsituatie. Het externe effect van verminderde overlast van hangjongeren toont de aansluiting bij de context. Dit in tegenstelling tot de brede school in Apeldoorn, waar zonder doelgerichte samenwerking onvoldoende wordt aangesloten bij de context met hangjongeren. Wel is het opvangprofiel effectief door de toegenomen opvangcapaciteit en arbeidsparticipatie. In Almere is het kansenprofiel nog onvoldoende effectief: er is geen toename van voorschoolse educatie of verbeterde leerprestaties.

De centrale onderzoeksvraag is of een kansenprofiel bij een laag opgeleide wijkpopulatie en een opvangprofiel bij een hoger opgeleide wijkpopulatie voldoende effectief is voor een brede school als er sprake is van een samenwerking vanuit meerdere gebouwen en aanwezige hangjongeren in een nieuwbouwwijk uit de laatste decennia van de twintigste eeuw van een grote gemeente. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat dergelijke profielen in de beschreven context onvoldoende effectief zijn. Hiermee is het onderzoeksdoel bereikt en met een

kwalitatieve meervoudige casestudie de hypothese getoetst: er zijn benodigde elementen (al vanaf de start!) uit andere profielen toegevoegd om zo een uniek profiel passend bij de context te creëren. Hierin is de brede school in Almere geslaagd, doordat bij deze laag opgeleide wijkpopulatie de noodzaak om kansen te creëren heeft geleid tot succesvolle samenwerking. Maar de effecten van kansenactiviteiten dienen geoptimaliseerd te worden. In Apeldoorn is bij deze hoger opgeleide wijkpopulatie door het ontbreken van een missie nog geen uniek profiel passend bij de context gevonden, ondanks de bereikte effecten van opvangactiviteiten. Dit onderzoek bevestigt op wetenschappelijke wijze de stelling uit het praktijkgerichte handboek voor brede scholen dat een gekozen startprofiel onvoldoende effectief is in de specifieke context en gewenste elementen uit andere elementen worden toegevoegd (van der Grinten et al. , 2007). Er wordt gekozen voor een bepaald profiel, maar vanaf het begin zijn er activiteiten uit andere profielen aanwezig, daarom is het aan te bevelen om op basis van een missie te starten met een eigen uniek profiel dat aansluit bij de context.

LITERATUURLIJST

Baarda, D. B. , Goede, M. P. M. de, & Meer-Middelburg, A. G. E. van der (1996). *Open interviewen*.

Groningen: Wolters-Noordhoff bv.

Baarda, D. B. , Goede, M. P. M. de, & Kalmijn, M. (2000). *Enquêteren en gestructureerd interviewen*.

Groningen: Wolters-Noordhoff bv.

Baarda, D. B. , Goede, M. P. M. de, & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff bv.

Blaay, N. de, Leijenhorst, J. van, El Khetabi, Z. , Grinten, M. van der, Marlet, G. , & Larsen, V. (2007).

Maatschappelijke Kosten –Baten Analyse Brede School. Rapport. Utrecht: Berenschot, Oberon, Stichting Atlas voor Gemeenten.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2007). *Percentage 0 tot 14 jarigen*. Gevonden op 11 november 2008, op <http://www.amersfoort.nl/smartsite.shtml?id=189739>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2008). *Demografische kerncijfers per gemeente 2008*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Emmelot, Y. , & Veen, I. van der (2003). *Brede basisscholen uitgelicht*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut (SCO-rapport 680).

Emmelot, Y. , Veen, I. van der, & Ledoux, G. (2006). De brede school: kenmerken, verwachtingen en mogelijkheden. *Pedagogiek*, 26 (1), 64-81.

- Grinten, M. van der, Walraven, M. , Broekhof, K. , Hoogeveen, K. , & Studulski, F. (2007). *Handboek brede school 0-12 jaar*. Utrecht: Oberon/Sardes, USP bv.
- Kendall, M. (2005). Lifelong Learning Really Matters for Elementary Education in the 21st Century. *Education and Information Technologies*, 10 (3), 289-296.
- Kruiter, J. (2002). *Groningen Community Schools. Influence on a child behaviour problems and education at home*. Groningen: GION.
- Kruiter, J. , Oomen, C. , Grinten, M. van der, Dubbelman, E. , & Zuidam, M. (2007). *Brede scholen in Nederland -Jaarbericht 2007*. Utrecht: Oberon, USP bv.
- Lewis, J. (2006). The school's role in encouraging behaviour for learning outside the classroom that supports learning within. A response to the 'Every Child Matters' and Extended Schools initiatives. *Support for Learning*, 21 (4), 175- 181.
- Magolda, P. , & Ebben, K. (2007). From schools to community learning centers: A program evaluation of a school reform process. *Evaluation and Program Planning*, 30, 351-363.
- Onderwijsraad (2008). *Een rijk programma voor ieder kind*. Den Haag: OBT bv.
- Overzicht brede scholen* (2008). Gevonden op 31 maart 2008 op <http://www.bredeschool.nl/in-de-praktijk/overzicht-bredescholen.html>.
- Politie Noord en Oost Gelderland (2009). *Ruimte voor de jeugd in O-W -Bijlagen*. Apeldoorn: Team Noordoost.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2008). *Tussen flaneren en schofferen, Een constructieve aanpak van het fenomeen hangjongeren*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Reigeluth, C. M. (1999). What is Instructional-Design Theory and How is it Changing? In C. M. Reigeluth (Ed.), *Instructional-Design Theories and Models, Volume II*. (pp. 5-29). Mahwah, NJ: LEA.
- Robson, C. (2002). *Real World Research, second edition*. Oxford: Blackwell.
- Suárez-Orozco, M. M. (2005). Rethinking Education In the Global Era. *Phi Delta Kappan*, 87 (3), 209-212.

